

บทที่ ๔

วิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ

วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เกิดมายังโลกนี้ มีหลากหลายด้วยกัน บางก็เกิดมายากจนข้นแค้นตลอดชีวิต บางก็เกิดม่าร่ำรวยกินใช้อีก ๒๐ ชาติก็ไม่หมด บางไม่ต้องใช้ความเพียรพยายาม ในการแสวงหาทรัพย์ให้มากก็มีกินมีใช้เหลือเฟือ บางคนก็โง่เขลาโง่เขลา บางคนก็ตระหนี่ถี่เหนียว บางคนหรือบางครอบครัวยังทำมาหากินปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม ประกอบสัมมาชีพ ถูกกฎหมาย แต่ก็ยังไม่ร่ำรวย กลับมีแต่พอกินพอใช้ไปวันๆ เท่านั้น

ดังนั้น ในบทนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษา ๓ ประเด็นด้วยกัน คือ (๑) วิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตตาม หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ (๒) ตัวอย่างการดำเนินชีวิตของสาวกสาวิกาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง และ (๓) วิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ วิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ

วิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตตาม หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ โดยที่บุคคลจะร่ำรวยมีทรัพย์สิน เงินทอง ขึ้นมาได้ ทั้งภายนอก และภายใน นั้น ที่เรียกว่า “อริยทรัพย์” และทรัพย์สินภายนอก ที่เรียกว่า “เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐี” ได้นั้น จะมีพร้อมทั้งข้าทาสบริวารนั้น มิได้เกิดขึ้นมาจากความขยันหมั่นเพียรในปัจจุบันชาติเพียง เท่านั้น

จะต้องมีเหตุปัจจัยในอดีต ที่จะเป็นการดำเนินชีวิตของท่านที่มาช่วยสนับสนุนในการดำเนินชีวิต^๑ ที่ประกอบไปด้วยบุญกิริยาวัตถุเก้า คือ บุญเก่าที่เป็นความดี ในอดีตชาติ อาทิ การให้ทาน (จาคะ) การรักษาศีล และการเจริญภาวนา บำรุงสมณะชีพราหมณ์ เลี้ยงดูบิดามารดา บุตรภรรยา อนุเคราะห์สงเคราะห์แก่ผู้ที่มีโชติคุณของตน มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา มีความละอาย และเกรงกลัวต่อบาป เหล่านี้มาประกอบ เป็นต้น

^๑ การดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ หมายถึง ๑).ละเว้นความชั่ว ความผิด และสิ่งไร้สาระให้มากที่สุด เพื่อ ขจัดปัญหาและความทุกข์ความเดือดร้อน ต่างๆออกจากชีวิต, ครอบครัว, ประเทศชาติ, และโลก. ๒).กระทำการที่ดีงาม ถูกต้อง และมีสาระให้มาก เพื่อสร้างความสุขกาย-สุขใจให้กับชีวิต, ครอบครัว, ประเทศชาติ, และโลก. ๓).รักษาคิด อย่าให้ความยินดี, ยินร้าย, และความโง่เขลา เกิดขึ้นในจิต เพื่อให้จิตสงบเย็น, สดชื่น, แจ่มใส, ไม่มีทุกข์

ดังนั้น การดำเนินชีวิตของท่านเหล่านี้ คือ ความดี (ผลบุญ) ที่คอยสนับสนุน ถ้าหากผลบุญแต่งให้เกิดมาในตระกูลเศรษฐี บุญกิริยาวัตถุ เหล่านี้ก็จะสนับสนุนให้ดียิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑.๑ แนวทางการการดำเนินชีวิตของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี^๒

ตัวอย่างแนวทางการดำเนินชีวิตของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี จะเห็นว่า ท่านได้ถือกำเนิดมาในตระกูลเศรษฐี ที่ถึงพร้อมด้วย ทาน (จาคะ) รักษาศีล และการเจริญภาวนา มีสติปัญญา จิตใจงดงาม มีข้าทาสบริวารพร้อม เป็นต้น นี้เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ บุญได้ทำหน้าที่ตามกำลังของความดีในอดีตที่ท่านสร้างไว้ดีแล้ว เหตุในปัจจุบันที่ทำให้ท่านได้เจอพระพุทธเจ้าเพราะท่านเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยกัลยาณมิตรตตา ทั้งกัลยาณมิตรภายใน คือ เป็นคนใฝ่ดี กิดดี ส่วนกัลยาณมิตรภายนอก คือ มีเพื่อนดีที่คอยดูแลสุขทุกข์ด้วยกัน อนาถบิณฑิกเศรษฐีมีเพื่อนมาก มีบริวารมาก เพื่อนที่ปรากฏมีในพระสูตรทั้ง ๒๒ พระสูตร คือ เพื่อนประมาณ ๕๐๐ คนไปฟังธรรมพร้อมๆ กัน เช่น ในพระสูตรปิติสูตร และคิหิสูตร ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี กับอุบาสก ประมาณ ๕๐๐ คนเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคที่พระเชตวัน พระองค์รับสั่งกับพระสารีบุตรว่า “สารีบุตร เธอทั้งหลายพึงรู้จักกฤหัสถ์คนหนึ่งผู้นั่งขาวห่มขาว ทำการงานที่ยั่งยืนเพียรมีความสำรวมในศีล ๕ เป็นผู้ได้ธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน”^๓ ความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยมิตรลักษณะอย่างนี้เองทำให้ได้พบเจอกับพระพุทธเจ้าและหลังจากฟังธรรมแล้วก็ได้บรรลุดุธรรมขั้นพระโสดาบันบุคคล ที่เป็นบุญกิริยาวัตถุ บุญกิริยาที่ให้ผลในปัจจุบัน ซึ่งเป็นโลกุตตรปัญญา และโลกุตตรสุขอันเกิดจากการฟัง (สุตะ) แล้วเงี่ยโสตด้วยความตั้งใจ แสดงให้เห็นว่า ผลบุญที่เป็นบุญกิริยาวัตถุ ที่มาช่วยสนับสนุนนั้นได้มาช่วยสนับสนุนบุญกุศล ที่เป็นบุญจากการดำเนินชีวิตที่ดีอยู่แล้วนั้นให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

อย่างไรก็ตาม ชีวิตของมนุษย์ที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่นั้น นอกจากจะต้องอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมแล้ว ยังต้องขึ้นอยู่กับ หลักการดำเนินชีวิตตามหลักของปฏิจจสมุปบาท ที่มีความสืบเนื่องเป็นไปของชีวิตตามเหตุ และตามปัจจัย การเข้าใจหลักการนี้จะทำให้เข้าใจเรื่องกฎพระไตรลักษณ์ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา จะสังเกตว่า ในช่วงมัชฌิมวัยของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีนั้น ท่านถึงฐานะแห่งความเป็นผู้ยากจน อาหารที่ใส่บาตรพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายก็เป็นปลายข้าวหัก ๆ กับน้ำผักดองเปรี้ยว ๆ เค็ม ๆ จึงทำให้เห็นถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิต หรือตำแหน่งเศรษฐีในเมืองนั้นซึ่งเป็นไปตามหลักอนิจจังคือ ความเปลี่ยนแปลง ไม่แน่นอน แต่ถึง

^๒ จุ.ธ.อ. (ไทย) ๕/๑๔-๒๑.

^๓ ธรรมเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน คือ รูปาวจรฌาน ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านผู้บำเพ็ญฌานได้ประสพเนกขัมมสุขที่ไม่เศร้าหมอง ในอรรถาพปัจจุบัน, อภ.ปญจก.อ. (บาลี) ๓/๑๗๕/๖๖.

กระนั้นก็ตามก็ทำให้เห็นชัดเจนถึงความเป็นผู้มีจิตศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอริยทรัพย์ภายในของท่านชนิดฝังอยู่ในจิตวิญญาณเลยทีเดียว ทำให้ประพุดติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายเป็น (สมจิตวิตา) สมัยเป็นเศรษฐีมีทรัพย์มากก็ทำบุญมาก เมื่อชีวิตกลับกลายเป็นคนยากจนก็ทำไปตามกำลังของคนทรัพย์น้อย เหตุที่ท่านถึงความเป็นผู้ยากจนทรัพย์สิ้นช่วงมัชฌิมวัยเช่นนี้ พอสันนิษฐานตามหลักการได้ว่า เป็นเพราะกรรมที่ท่านสร้างไว้ในอดีต กล่าวคือ ในเวลาให้ทานหรือบริจาคทานให้อุทิศนั้น ท่านยังจิตเจตนาในการให้ทานซึ่งเป็นอริยทรัพย์เพื่อจากะความตระหนี่ เหนียวแน่นนั้นไม่ครบสมบูรณ์ทั้ง ๓ กาล ได้แก่ ก่อนให้ (ปุพพเจตนา) ขณะให้ (มุญจนเจตนา) และหลังจากให้ทานนั้นไปแล้ว (อปราปรเจตนา) ไม่ถึงพร้อม กล่าวคือ

(๑) ท่านร่ำรวยช่วงปฐมวัย เพราะผลของท่านที่ได้ตั้งเจตนาไว้บริสุทธิมีความตั้งตนไว้ชอบในการขยันหมั่นเพียรในการตั้งตนไว้ชอบ ตั้งแ่ก่อนจะทำทาน (ปุพพเจตนา) คือ ก่อนที่จะลงมือทำทาน ก็มีจิตเมตตาโสมนัส (ดีใจ) ร่าเริงเบิกบานยินดีในทาน ที่ตนจะได้ทำเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น (โกกอาทิสยข้อที่ ๓ และข้อที่ ๕) แล้วก็ได้ลงมือทำ ทำทานไปตามเจตนา นั้น เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ย่อมโชคดี โดยเกิดในตระกูลที่ร่ำรวย ชีวิตในวัยต้นอุดมสมบูรณ์พูนสุขไปด้วยทรัพย์ ทรัพย์ที่ท่านได้มาด้วยความขยันหมั่นเพียรต่อสู้กับความยากลำบากตามหลัก (อุฏฐานสัมปทา) ไม่ยากจนแร้นแค้น ไม่ต้องขวนขวายหาเลี้ยงตนเองมาก ที่ได้มาด้วยมือทั้ง ๒ ข้างของท่าน

(๒) ท่านยากจนในช่วงมัชฌิมวัย เพราะผลของท่านที่ได้ตั้งเจตนาไว้ไม่บริสุทธิ เสร้าหมองเพราะหวนคิดเสียดาย หรือหวงแหนทรัพย์ที่จะให้ท่านขึ้นมาหรือเกิดหมดศรัทธาขึ้นมาเฉย ๆ แต่ก็ยังฝืนใจทำทานไปเพราะเสียไม่ได้ หรือเพราะตามพวกพ้องอย่างเสียไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ผลของท่านย่อมหมดกำลังในระยะที่ ๒ นี้เอง (มุญจนเจตนา) ซึ่งตรงกับวัยกลางคน ซึ่งมีผลทำให้ทรัพย์สมบัติวิบัติหายนะไปด้วยประการต่าง ๆ แม้จะได้รับการรดหรือมีทรัพย์สินมากมาย ก็ไม่อาจจะรักษาไว้ได้ เช่น คราวที่เกิดภัยพิบัติน้ำเซาะตลิ่ง ทำให้ทรัพย์ของท่านต้องจมหายไปกับกระแสน้ำ ถึงท่านจะถึงพร้อมด้วยการรักษา (อารักขสัมปทา) ก็มีอาจที่จะรักษาทรัพย์เอาไว้ได้

(๓) ท่านกลับร่ำรวยมาอีกครั้งหนึ่งในปัจฉิมวัย เพราะได้ระลึกถึงท่านที่ได้ทำไปแล้ว (อปราปรเจตนา) ก็เกิดจิตโสมนัส (ดีใจ) ร่าเริงยินดีเบิกบาน ประสบช่องทางให้ได้ทรัพย์กลับคืนมาจากเทวดาที่เคยอาศัยคุ้มครองที่ท่านได้ขับไล่ออกจากเรือน ทำให้กิจการงานและทรัพย์สินที่ต้องสูญหายไป และทรัพย์สินที่ถูกยึดไปนั้น ได้กลับคืนมาร่ำรวยอีกครั้งหนึ่ง เพราะท่านมีความเป็น (กัลยาณมิตร) ที่คิดดี ทำดี ไม่เคยคิดร้าย ต่อมิตรสหาย ทรัพย์สมบัติจึงได้กลับคืนมา

ที่น่าสังเกตว่า ช่วงมัชฌิมวัยของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีนั้นได้ถูกอุปปีฬกรรม คือ กรรมบีบคั้น บีบชนกกรรม กรรมที่ตกแต่งให้เกิดในตระกูลเศรษฐีและอุปถัมภ์ภกกรรมไม่ให้ผลเต็มที่ อาทิ ชนกกรรมของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีตกแต่งให้เกิดมาดีในตระกูลร่ำรวย อุปถัมภ์

กรรมสนับสนุนให้ดียิ่งขึ้นในช่วงปฐมวัย ครั้นเข้ามัธยมวัยอุปปีฬกรรม (กรรมบีบคั้น) ตามมา ทันมันขัดขวางกรรมเดิมไม่ให้ส่งผลเต็มที่ทำให้ท่านถึงภาวะยากจน อันเนื่องจากกรรม คือ การให้ทานขณะให้ในระยะที่ ๒ (มฤจนเจตนา) ไม่บริสุทธิ์ศรัทธาหมอง แต่เมื่อท่านเสวยวิบากคือ ชดใช้กรรมนี้หมดเป็นอโหสิกรรมไปแล้ว กรรมที่เป็นกุศลหลังจากให้ทานไปแล้ว (อปราปรเจตนา) ซึ่งท่านได้แสดงความยินดีโสมนัสขึ้นมามากภายหลังจากการให้ทาน เข้ามาส่งผลทำให้อุปปีฬภกกรรมมีกำลังสนับสนุนชนกกรรมอีกครั้งหนึ่งจึงทำให้ร่ำรวยอีกครั้งหนึ่งในบั้นปลายชีวิต

แนวทางการดำเนินชีวิตของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี

ทำให้ทราบถึง ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกรรมปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม) กับ อดีตกรรม (ปุพพกรรม) มีส่วนสัมพันธ์กับหลักโกคอาทิยะ ๕ และหลักทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔ ประการ ได้แก่

(๑) อุฏฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วย ความขยันทำมาหากินกับความขยันสร้าง ความดี เพียรในการสร้างกุศล มีบริจาทานเป็นนิตย

(๒) อารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วย การรักษาทรัพย์ที่ท่านแสวงหาได้กับ รักษาความดีที่ตนได้ประพฤติไว้ดีแล้วไม่ให้เสื่อมคลาย

(๓) กัลยาณมิตตตา คือ ความถึงพร้อมด้วย มิตรภายนอก คือ มีเพื่อนที่ดี กับถึงพร้อมด้วยมิตรภายใน คือ ความคิดที่ใฝ่ดี เป็นกุศล ไม่เคยคิดร้าย และ

(๔) สมชีวิตา คือ ความถึงพร้อมด้วย การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ไม่สุรุ่ยสุร่าย กับ รู้จักประมาณตนเองพยายามรักษากุศลกรรมนั้นให้มั่นคงสม่ำเสมอ

จัดเป็นทรัพย์ภายนอกซึ่งนัยแฝงไว้ซึ่งทรัพย์ภายใน คือ ศรัทธา ศีล หิริโอตตปปะ สุตะ จาคะ ปัญญา (ทรัพย์ภายในที่เป็นอริยทรัพย์) โดยยึดหลักอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นทฤษฎีความจริงของชีวิต และหลักของปฏิจจสมุปบาท ในการดำเนินวิถีชีวิตของท่าน ซึ่งเป็นหลักการที่มีความสืบเนื่องเป็นเหตุเป็นผลแห่งการกระทำ กรรม และผลแห่งการกระทำ ไม่มีกรรมอะไรเกิดขึ้นมาลอย ๆ โดยไม่มีเหตุกันมาก่อน ทุกอย่างย่อมมีเหตุมีปัจจัยมาแล้วทั้งสิ้น ที่เป็นกรอบของการทำความเข้าใจเพื่อให้เข้าใจชีวิต และแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลัก “ทิฏฐธัมมิกัตถะ” ตามหลักธรรมที่ท่านได้ดำเนิน ซึ่งทั้งหมดนี้ ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ท่านเป็นผู้ที่ถึงพร้อมแล้วโดยทั้งมวล และยังประโยชน์ให้เกิดแก่ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งปวงนี้ ย่อมถือได้ว่าท่านเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยประโยชน์ทั้ง ๓ ถือว่าเป็นบุคคลที่ถึงพร้อมแล้วในการดำเนินชีวิตของท่าน ที่เป็นการดำเนินวิถีชีวิตที่ลงตัวทีเดียว

๔.๑.๒ แนวทางการดำเนินชีวิตของมุสิกเศรษฐี

สำหรับมุสิกเศรษฐีเดิมที่เป็นยากจนขัดสนทรัพย์หาเลี้ยงชีพด้วยการรับจ้างหาไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น แต่วันหนึ่งเดินผ่านบ้านเศรษฐีซึ่งกำลังจะออกเดินทางไปทำธุระได้ยินเศรษฐีพูดขึ้นมอลอย ๆ ว่า “ใครอยากเป็นเศรษฐีให้อาหนุดตัวนี้ไปทำประโยชน์” เขาคิดว่าเศรษฐีกำลังพูดกับเขาและตัวเขอนาคตคงจะได้เป็นเศรษฐีเพราะหนูดายตัวนี้แน่นอน จึงได้นำหนูดายตัวนั้นไปขายได้เงินมา ๑ กหาปณะ จากเงินจำนวนนี้ก็ต้องออกไปซื้ออ้อยมาทำเป็นน้ำอ้อยเลี้ยงคนสวนดอกไม้ คนสวนดอกไม้ให้ดอกไม้คนละกำ ถ้านำดอกไม้ไปขายได้เงิน ก็ไปซื้อน้ำอ้อยไปบริการอีกคราวนี้คนสวนดอกไม้ให้เงินแทนดอกไม้ ๘ กหาปณะ จังหวะพอดีที่เมืองนี้ได้เกิดพายุทำให้ไม้ล้มระเนระนาดชายยากจนก็ไปขอไม้ที่ล้มนั้นจากคนที่ดูแล คนดูแลยกให้เขาทั้งหมดและเขาได้วานให้เด็กช่วยขนท่อนไม้ไปตั้งไว้ริมทางเดินและได้ซื้อน้ำอ้อยบริการเด็ก เขาขายไม้ได้เงิน ๑๖ กหาปณะ จากนั้นก็ดำเนินธุรกิจการค้าขายตัวไปเรื่อย ๆ จากนั้นก็ได้เป็นเศรษฐีของเมืองนี้ จะเห็นว่า ชีวิตของชายยากจนคนหนึ่งนั้นกว่าจะได้เป็นเศรษฐีต้องใช้สติปัญญา ความเพียรพยายามในการทำมาหากิน (อุฏฐานสัมปทา) การรักษทรัพย์สินให้มั่นคงด้วยการเพิ่มรายได้แตกยอดให้มันงอกเงย (อารักขสัมปทา) มีการคบเพื่อนที่เป็นพ่อค้าด้วยความมีน้ำใจเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่เห็นแก่ตัว (กัลยาณมิตรตทา) ในขณะเดียวกันมีจิตใจใฝ่ดีรักษาความขยันหมั่นเพียร คบหาแสดงความมีน้ำใจอย่างสม่ำเสมอ (สมชีวิตา) พร้อมกันนั้นเป็นคนที่มองกาลไกลเกี่ยวกับอาชีพของตนที่จะทำให้มีความเจริญก้าวหน้าด้วยหลักคิด ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสถึงแนวสร้างกำไรใน

ทุติยปาปณิกสูตร^๔ ว่า

(๑) ต้องมีสายตาดี หมายความว่า รู้จักสินค้าว่า ซื้อมาเท่านี้ ต้องขายไปเท่านี้ จะมีกำไรเท่านี้ และ

(๒) ต้องรู้ว่าตลาดต้องการสินค้าชนิดใด เมื่อซื้อสินค้ามาแล้วจะได้ขายคล่อง เป็นต้น จะสังเกตว่า ชายยากจนนับได้ว่าเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการทำการค้าด้วยสายตาดี เพราะรู้ว่า ตอนนี้ซื้ออะไรขายดี จึงขายได้กำไรและเป็นที่ต้องการของผู้ซื้อหรือผู้บริโภค และเมื่อขายสินค้าได้เงินมาแล้วจะดำเนินการอย่างไรต่อไปเพื่อให้มีกำไรงอกเงยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มองความต้องการตลาดและสังคมนั้นว่า มีอะไรเกิดอะไรและจำเป็นต้องกินต้องใช้อะไร อีกทั้งช่วงสถานการณ์วิกฤตตนจะทำอย่างไรให้เป็นโอกาสเสริมสร้างรายได้ รวมทั้งการคบมิตรแสดงให้เห็นว่า ชายยากจนมองเห็นความสำคัญของการคบมิตรว่า มีโอกาสหรือช่องทางที่จะทำให้เขาได้

^๔ อภ. ตัก. (ไทย) ๒๐/๒๐/๑๖๓.

เจริญก้าวหน้าในธุรกิจในวันข้างหน้าเป็นเศรษฐีขึ้นได้อย่างสง่างาม ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพของตนเองและต่อมิตรสหายอย่างจริงใจด้วยน้ำใจอันงดงาม แต่ก็ยังมีข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมุสิกเศรษฐีอีกอย่างหนึ่งก็คือ ช่วงปฐมวัยเขาประสบกับความยากจน แต่มาประสบความสำเร็จและร่ำรวยเป็นเศรษฐีเมื่อเข้าสู่วัยกลางคน คือ มัชฌิมวัย และบั้นปลายชีวิต (ปัจฉิมวัย) ก็ได้รับตำแหน่งเศรษฐีแห่งเมืองนี้ นี่แสดงให้เห็นว่า ชนกรรมที่ทำหนำนามาเกิดนั้น ส่งผลให้เขามาเกิดในตระกูลที่ลำบากยากจน ต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตด้วยตนเองจึงจะประสบความสำเร็จสบายช่วงวัยกลางคนด้วยอำนาจกรรมคือ “อุปถัมภ์ภกกรรม” เพราะกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนชนกรรมให้มีกำลังมากยิ่งขึ้นขึ้นนั่นเอง หากชนกรรมส่งผลมาลำบากก็จะลำบากยิ่งขึ้น แต่ครั้งเข้าสู่วัยกลางได้ยื่นเศรษฐีในเมืองพุดเช่นนั้น ทำให้ตนเองถูกคิดนี้เรียกว่า “สุตะ” คือ ได้ยินแล้วนำมาคิดวิเคราะห์ว่า เพราะเหตุใดเศรษฐีจึงได้พุดคำนี้ขึ้นมาซึ่งพอดีกับที่ตนเดินมาพบเข้า หนูดายตัวนั้นพอดี อย่างไรก็ตาม หากได้พิจารณาถึงกรรมในอดีตพอจะสันนิษฐานตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตของชายยากจนคนนี้ได้ว่า กรรมในอดีต (ปุพพกรรม) นั้น การให้ทาน

ในระบะที่ ๑ คือ ก่อนให้นั้นไม่บริสุทธิ์เศร้าหมอง ไม่มีความยินดีเบิกบานกับทานที่ตนให้ ด้วยความตระหนี่เหนียวแน่นในทาน แต่การให้ทานใน

ในระบะที่ ๒ และที่ระบะที่ ๓ คือ มุจฺจนเจตนาและอปราปรเจตนา

ที่เขาถึงพร้อม ทำให้กรรมที่เป็นกุศลในระบะที่ ๒ และระบะที่ ๓ มาส่งผลในช่วงมัชฌิมวัยและปัจฉิมวัยในเวลาต่อมา

ซึ่งเป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน อีกทั้งชายยากจนก็ไม่ลืมบุญคุณต่อผู้ที่แนะนำตนในครั้งนั้น ในเวลาต่อมาก็ได้ลูกสาวเศรษฐีเป็นภรรยาพร้อมกับครองตำแหน่งเศรษฐีแทนพ่อตาที่ได้เสียชีวิตไปอีก ทำให้เขาประสบความสำเร็จในการสร้างเนื้อสร้างตัวสร้างฐานะตนเองให้มีความมั่นคงในทางโลก แต่เหตุปัจจัยทางโลกนี้เมื่อพร้อมแล้วหากว่าชายยากจนคนนี้ซึ่งบัดนี้กลับกลายมาเป็นเศรษฐีไม่ตั้งตนอยู่ในความประมาทพยายามสะสมอริยทรัพย์ภายในจากทรัพย์ภายนอกที่มีอยู่นั้นให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ภรรยาและครอบครัว ขณะยังมีชีวิตอยู่นั้นด้วยความตั้งตนไว้ชอบ ก็อาจจะเป็นไปได้ว่า ภพชาติต่อไป (อุปชเวทนิยกรรม) กรรมที่จะส่งผลในภพที่ ๒ หลังจากตายไปแล้วหากกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ อาจจะได้มีโอกาสบรรลุนิพพานขั้นใดขั้นหนึ่งแน่นอนในชาตินั้นก็ได้ หรือหากไม่สามารถบรรลุนิพพานในชาติที่ ๒ ก็อาจจะบรรลุนิพพานในชาติต่อไป (อปราปรเวทนิย กรรม) จนกว่าจะเข้าสู่พระนิพพานในที่สุด ดังได้อธิบายไว้แล้วในหัวข้อ ๓.๔ (ผลจากการปฏิบัติตนของพุทธศาสนิกชนตามหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกัน)

แนวทางการดำเนินชีวิตของท่านมุสิกเศรษฐี

ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ ดังนี้

(๑) อุภูฐานสัมปทา ท่านเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต และมีความซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย

(๒) อารักขสัมปทา ท่านมีการเก็บรักษาทรัพย์ของท่าน ที่หามาได้โดยไม่นำไปใช้จ่าย แบบสุรุ่ยสุร่าย

(๓) กัลยาณมิตตตา ท่านมีการเลือกคบหามิตร เอาไว้ใช้เพื่อในการประกอบทำธุรกิจ ในวันข้างหน้า

(๔) สมชีวิตา ท่านได้ศึกษาเรียนรู้ที่จะต่อยอดทรัพย์ของท่านให้บังเกิดผลเจริญขึ้นจากการใช้จ่ายทรัพย์ของท่านให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง แก่ผู้ร่วมกิจการค้าขายของท่าน และแก่สมณะชีพราหมณ์ รวมถึงบุคคลอื่นๆ

ท่านนับว่าเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยหลักธรรมทั้ง ๔ ข้อ ในบั้นปลายชีวิตของท่านก็ได้พบซึ่งความสุข สุขทั้งภายนอก คือการที่ท่านมีทรัพย์ และสุขทั้งภายในคือการที่ได้ได้ถึงซึ่ง “อริยทรัพย์” ด้วยเช่น กัน

๔.๑.๓ แนวทางการดำเนินชีวิตของโกสิยเศรษฐี^๕

สำหรับการดำเนินชีวิตของโกสิยเศรษฐี หากมองอย่างผิวเผินอาจจะทำให้มองได้ว่ากรณีนี้ไม่น่าที่จะเข้าหลักการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ ได้เพราะไม่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงแนวทางการดำเนินชีวิตสักเพียงใด แต่หากพิจารณาให้ละเอียดแล้วกลับพบว่า การที่ท่านโกสิยเศรษฐีเกิดมาเป็นเศรษฐีนั่งอยู่บนกองเงินกองทองในชาติปัจจุบันจะสังเกตว่า ถึงแม้ว่าท่านจะขี้นเหนียวทรัพย์สินเงินทองข้าวของเครื่องใช้ อาหารการกินที่จำเป็นต่อร่างกาย แม้กระทั่งลูกเมียของตนเอง แต่ว่าความเป็นเศรษฐีของท่านครบทั้ง ๓ กาล คือ ปฐมกาล มัชฌิมกาลและปัจฉิมกาล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้มาด้วยผลการให้ทานซึ่งเป็นอริยทรัพย์ภายใน อันเกิดจากการจาคะความตระหนี่เหนียวแน่นในอดีตกรรมนั่นเอง นั่นก็แสดงว่าท่านสร้างเหตุปัจจัยไว้ดีมากทีเดียวในอดีตชาติ (บุพพกรรม) อีกทั้งในเวลาใกล้รุ่งของวันหนึ่งพระพุทธองค์ตื่นบรรทมแผ่ขำพระญาณกลับไปปรากฏในพระญาณของพระองค์ นั่นก็เป็นเครื่องชี้ชัดเข้าไปอีกถึงความเป็นผู้มีบุญเก่าที่สะสมไว้เป็นอันมากแล้วแต่ชาติปางก่อนแน่นอน (บุพเพกตบุญญตา) หลังจากฟังพระธรรมเทศนาจบลงเท่านั้น ทั้งเศรษฐีและภรรยาเศรษฐีก็สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลเป็นพระโสดาบันบุคคลทันที

^๕ ขุ.ชา. ทวารสก. (ไทย) ๒๗/๓๓-๕๓/๓๘๕-๓๘๘.

เป็นเหตุให้อุปนิสัยตระหนี่ถี่เหนียวของท่านถูกละลายไปกับแสงสว่างแห่งพระธรรมที่ได้ฟังจาก พระพุทธองค์ กลับกลายเป็นเศรษฐกิจบุญสุนทาน อนุเคราะห์สงเคราะห์ข้าทาสบริวารตลอดถึง สังคมข้างเคียง ซึ่งทำให้มีความเป็นไปได้ว่า ในอดีตชาติของท่านเป็นคนที่มีพร้อมทั้งทรัพย์ ภายนอกและทรัพย์ภายใน และได้นำทรัพย์เหล่านั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ลูกเมีย และบ่าวไพร่ที่อยู่ในความปกครอง สมณชีพรามณ์ เป็นต้น ประพฤติตนตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ ดังกล่าวมานี้จึงได้แปรสภาพทรัพย์ภายนอกเป็นทรัพย์ภายใน แต่ครั้งมาเกิดในชาติปัจจุบันด้วย อำนาจของชนกรรม และอุปถัมภ์กรรมส่งเสริมช่วยเหลือสนับสนุน ทำให้พบพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นกัลยาณมิตรที่หาได้ยากในโลก อีกทั้งการได้เกิดมาร่วมสมัยกับพระพุทธองค์มิใช่เป็นสิ่งที่บังเกิดขึ้นได้ง่าย

เป็นที่น่าสังเกตเพิ่มเติมว่า แนวทางการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่ของสาวกสาวิกาในอดีตของพระพุทธองค์ กว่าจะได้เกิดร่วมสมัยกับพระพุทธองค์นั้น มักจะเกิดจากการมีจิตเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งในอนาคตแล้วตั้งความปรารถนาอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อไปพบกับพระพุทธเจ้า และได้ตรัสรู้ธรรมต่อหน้าพระพักตร์ของพระองค์นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก เพราะหลังจากตั้งความปรารถนาไว้แล้วก็ต้องสร้างเหตุปัจจัยเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนาด้วย หลักทฤษฎัมมิกัตตะ นี้เองหลายภพหลายชาติด้วยกัน และสิ่งที่ได้โดยยากนี้ โกลิยเศรษฐีพร้อมภรรยานั้นก็ได้แล้ว แสดงว่า อริยทรัพย์ภายนอก และอริยทรัพย์ภายใน พร้อมทั้งหลักการและวิธีการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนมีอยู่บริบูรณ์แล้วในชั้นรัตนดาน เมื่อพบพระพุทธเจ้าและได้ฟังธรรมก็ได้บังเกิดผลเป็นทิฐุเวทนิยกรรมทันทีในภพชาติปัจจุบันทันที หรืออาจจะเป็นภพชาติที่ ๒ ที่เป็นอุปัชฌเวทนิยกรรมของท่านโกลิยเศรษฐีก็เป็นไปได้ เพราะในชาติก่อนนั้นไม่สามารถทำมรรคผลขั้นใดขั้นหนึ่งให้บังเกิดขึ้นได้เพราะบารมียังไม่เต็มเปี่ยมนั่นเอง ถึงแม้ว่าเป็นเพียงข้อสันนิษฐานแต่ข้อสันนิษฐานนี้ก็ตั้งอยู่บนหลักการทางพระพุทธศาสนา ก็คือ แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะในพระพุทธศาสนาเถรวาท

แนวทางการดำเนินชีวิตของท่านโกลิยเศรษฐี

ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ ดังนี้

(๑) อุภูฐานสัมปทา ท่านเป็นผู้ที่มีความขี้นั่นยวตระหนี่ (ก็คือ การที่ท่านเป็นผู้ที่มีทรัพย์ แต่ไม่รู้จักนำเอาทรัพย์นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์)

(๒) อารักขสัมปทา ท่านมีการเก็บรักษาทรัพย์ของท่าน ที่หามาได้โดยไม่นำไปใช้จ่ายแบบสุรุ่ยสุร่าย

(๓) กัลยาณมิตตดา ท่านได้มีโอกาสมีการเลือกคบหามิตร คือ ข้าทาสบริวารและที่สำคัญ คือ พระพุทธองค์ และเหล่าสาวก ที่ได้ฟังธรรมและได้บรรลุเป็นพระโสดาบันบุคคลวันข้างหน้า

(๔) สมชีวิตา ท่านได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอน และได้มีการบริจาครทรัพย์ที่ท่านมีอยู่เพื่อบำรุงพระพุทธศาสนา และพระภิกษุสงฆ์ และปฏิบัติตนของท่านแบบพอเพียง

๔.๑.๔ แนวทางการดำเนินชีวิตของจูฬกสาฎก^๖

ตามประวัติจูฬกสาฎก และภรรยาเกิดมาก็เป็นคนยากจนไร้ทรัพย์สินนั้นแสดงให้เห็นว่าชนกรรมที่ทำหน้าที่มาเกิดของทั้งสองนั้นเป็นชนกรรมฝ่ายอกุศลกรรม และอุปถัมภ์กรรมก็ช่วยกันสนับสนุนให้ลำบากเข้าไปอีกเพราะทั้งสองไม่เพียงแต่ยากจนเท่านั้น แม้แต่ผ้าห่มที่ใช้อยู่ก็มีเพียงผืนเดียว ดังนั้นเวลาไปฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าจึงไปได้เพียงคนเดียว ด้วยการพัดเปลี่ยนกันไปคนละเวลา หากวันนี้ตนเองไปฟังธรรมกลางวันภรรยาจึงต้องฟังธรรมในเวลากลางคืนเป็นอย่างนี้ตลอดมา มีอยู่วันหนึ่งจูฬกสาฎก เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมเทศนาต้องการจะถวายผ้าห่มที่ตนเองห่มอยู่นั้นแด่พระพุทธเจ้า ก็หวนคิดขึ้นได้ว่า หากตนถวายผ้าผืนนี้ตนเองและภรรยาก็จะไม่มีผ้าห่มที่จะใช้ แต่แล้วก็เกิดศรัทธาต้องการถวายอีกแต่อาการของจิตก็บังเกิดขึ้นเช่นเดิมไม่อยากจะถวาย จนกระทั่งล่วงเข้าปัจฉิมยามจึงได้ตัดความรู้สึกตระหนี่ได้ตกลงใจถวายแน่นอนจึงได้เปล่งวาจาว่า “ชนะแล้ว ชนะแล้ว ชนะแล้ว” เราเห็นว่า การเปล่งวาจาของจูฬกสาฎกนั้นมีนัยสำคัญที่บ่งบอกถึง การชนะความตระหนี่เหนียวแน่นของจิตตนได้เป็นเหตุให้ได้อริยทรัพย์ภายในคือ “การจาคะ” เป็นผลให้จูฬกสาฎกได้อริยทรัพย์ภายนอกตามมา กล่าวคือ พระเจ้าปเสนทิโกศลซึ่งขณะนั้นได้นั่งฟังธรรมอยู่ด้วยทราบเรื่องราวก็ได้ถวายผ้าสาฎกแก่จูฬกสาฎก ๑ คู่ แต่ก็ได้นำผ้านั้นถวายพระพุทธเจ้าอีก เมื่อพระราชาทรงทราบก็ได้ถวายอีกเป็น ๒ คู่ ๔ คู่ ๘ คู่ และ ๑๖ คู่ จนกระทั่ง ๓๒ คู่ จูฬกสาฎกก็ยังถวายแด่พระพุทธเจ้า ๓๐ คู่ รับเพียง ๒ คู่เท่านั้นเพื่อตนเองและภรรยา พระราชาทรงทราบดังนั้นก็ถวายผ้ากำพลมีค่ามาก ๒ ผืน จูฬกสาฎกก็น้อมถวายพระพุทธเจ้าเพื่อทำเป็นเพดานเบื้องบนที่บรรทมในพระคันธกุฎี พระราชาก็ทรงทราบอีกต่อมาก็ได้พระราชทานทรัพย์อย่างละ ๔ ได้แก่ ช้าง ๔ เชือก ม้า ๔ ตัว กหาปณะสี่พัน สตติ ๔ คน ทาสี ๔ คน บุรุษ ๔ คน และบ้านส่วย ๔ ตำบล เราเห็นว่าเมื่อเหตุการณ์มาถึงตอนนี้จูฬกสาฎกก็ยังประคับประคองรักษาจิตของตนให้เจริญด้วยกุศลเป็นภาวนามยปัญญา ซึ่งเป็นการยังจิตที่เป็นกุศลนั้นให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก จนกระทั่งผลสุดท้ายพระราชาต้อง

^๖ พ.ร. (ไทย) ๒๕/๑๑๖/๖๗.

พระราชทานทรัพย์ให้เป็นอันมากทำให้จุฬาสถูปพร้อมภรรยาที่มีชีวิตที่สะดวกสบายไม่คิดขัดในการดำเนินชีวิตอีกต่อไป

สำหรับประเด็นนี้ หากพิจารณาในเรื่องของการให้ทานในอดีตซึ่งเป็นปุพพกรรมของสองสามีภรรยาที่อาจจะเป็นไปได้ตามข้อเท็จจริง ก็คือ ก่อนให้ (ปุพพเจตนา) และขณะให้ (มูญจนเจตนา) ของสองสามีภรณานี้ไม่ได้ให้ทานด้วยจิตที่บริสุทธิ์เพราะไม่มีความถึงพร้อมด้วยเจตนาสองระยะแรก แต่อาจให้ทานด้วยความจำใจขัดเสียดใจไม่ได้ แต่เมื่อหลังจากให้ทานไปแล้วเป็น (อปราปรเจตนา) ซึ่งเป็นระยะที่สามก็ เกิดความเลื่อมใสศรัทธาถึงทานที่ตนให้คราวใดก็เกิดความศุขใจว่า สิ่งที่ตนให้ทานไปนั้นเป็นสิ่งที่ควรยินดีอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง เป็นจิตที่บริสุทธิ์ว่า เรืองเบิกบานจึงเป็นเหตุให้ สองสามีภรณานี้มีทรัพย์สินภายนอกในปัจจุบันชาติอันเนื่องมาจากเหตุภายในคือ อริยทรัพย์ก็การจาคะความตระหนี่ได้ ทันทาเห็น (เป็นทิฏฐิธัมมเวทนียกรรม) ซึ่งสอดคล้องกับพุทธคำรัสที่ตรัสกับภิกษุสาวกว่า

ภิกษุทั้งหลาย หากพราหมณ์ถวายผ้าสาฎกแก่พระองค์ในปฐมยามไซ้ เจ้าจักได้สรรพวัตถุอย่างละ ๑๖ หากถวายในมัชฌิมยาม จักได้สรรพวัตถุอย่างละ ๘ แต่เพราะถวายในเวลาจนใกล้รุ่ง เจ้าจึงได้สรรพวัตถุอย่างละ ๔ ฉะนั้น พวกเธอควรทำกรรมอันดีงามเสีย เพราะว่าการกุศลที่บุคคลทำช้า เมื่อสมบัติเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้นช้าเหมือนกัน^๗

แนวทางการดำเนินชีวิตของท่านจุฬาสถูป

ดังนั้น หากพิจารณาให้ลึกซึ่งเข้าไปอีกชั้นหนึ่งเราจะสังเกตว่า การที่จุฬาสถูปและภรรยาฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วเกิดศรัทธาถวายผ้าขึ้นมานั้นทำให้สองสามีภรรยาสำนึกได้ว่า เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ แต่หากพิจารณาถึงอดีตกรรม (ปุพพกรรม) ตามข้อเท็จจริงเรื่องกฎแห่งกรรมแล้วก็เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ยิ่งกว่า ก็เพราะว่า มีความเป็นไปได้ตามหลักกฎแห่งกรรมที่ว่าด้วยเรื่อง “ผลของวิบาก” ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรคิดเพราะเป็นอนิจนใด (เพราะเราเป็นเพียงปุถุชน)แต่ในที่นี้เป็นแต่เพียงข้อสันนิษฐานตามกฎแห่งกรรมเท่านั้นว่า ในอดีตสองสามีภรณานี้อาจจะประพฤติปฏิบัติตนตามหลักการและวิธีการตาม หลักทิฏฐิธัมมิกัตถะ ๔ ประการ คือ

(๑.) อุฐานสัมปทา เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยความขยันในการที่จะไปฟังธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงอยู่เป็นนิตย์

(๒.) อารักขสัมปทา เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ (อริยทรัพย์ภายใน) หมายถึง การได้รักษา กาย วาจา และใจ รวมถึงการที่ได้เจริญภาวนามัย

^๗ พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๔-๖.

(๓) กัลยาณมิตตดา ท่านถึงพร้อมด้วยการมีมิตรที่ดี คือ ภรรยาของท่าน และบ่าวไพร่บริวาร ที่ได้มีส่วนร่วมในทำทาน และได้ร่วมฟังพระธรรม จนเกิด ปิติ ๕ อย่างขึ้นแก่ท่าน

(๔) สมชีวาตา ท่านถึงพร้อมด้วยการใช้ชีวิตแบบพอเพียง และพอประมาณ รู้จักการแบ่งปันสิ่งของ และร่วมบริจาคทานในพระพุทธศาสนา สุดท้ายได้บรรลุเป็นโสดาปัตติผล แก่ท่านและครอบครัว

ดังนั้น การที่ท่านได้ สะสมผลบุญไว้หลายภพหลายชาติ กว่าจะมาถึงชาตินี้ ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านได้ตรัสรู้มาโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงใช้สติปัญญาในการประกอบอาชีพทำมาหากินสักเท่าใดก็สามารถแสวงความสุขจากการมีทรัพย์ทั้ง ๔ อย่าง ได้แก่ อตฺถิสุข โภคสุข อานณสุข อนวัชชสุข ได้อย่างสบายเหมือนคนอื่น และตามหลักการเรื่องปฏิจจสมุปบาท^๘ หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า “อิทัปปิจจยตา” ดังคำที่ว่า “อิมสมฺมํ สติ อิทํ โหติ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี อิมสฺสอุปาทา อิทํ อุปปชฺชติ เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น อิมสมฺมํ อสติ อิทํ โหติ เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี อิมสมฺมํ นิโรธา อิทํ นิรุชฺชติ เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้ก็ดับ (ด้วย)” ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีเหตุมีผลเสมอหากพิจารณาเชื่อมโยงให้เห็นกันในเรื่องที่น่าจะเป็นไปได้ตามเหตุตามปัจจัยก็ด้วยหลักการนี้เอง

๔.๑.๕ แนวทางการดำเนินชีวิตบิณฑของมัลลกุณฑล^๙

บิณฑของมัลลกุณฑล ท่านเป็นอีกคนหนึ่งที่เกิดมาบนกองเงินกองทองไม่ต้องใช้เพียรพยายามขวนขวายในการแสวงหาทรัพย์ให้มากชาติปัจจุบัน เพราะในอดีตกรรมได้สร้างกุศลกรรมไว้มากเป็นเหตุให้ชนกกรรมที่ทำหน้าที่ทำมาคานั้นมาถึงกำเนิดในตระกูลเศรษฐีหรือแม้แต่บุตรของท่านคือ มัลลกุณฑล ก็เช่นเดียวกันทั้งสองบิดาบุตรนี้มีเหตุปัจจัยร่วมกันเพราะต่างก็ร่วมเสวยสุขอันเกิดจากการมีทรัพย์ คือ อตฺถิสุข โภคสุข อานณสุข และอนวัชชสุข ทั้งสี่นี้ซึ่งเป็นความสุขที่คลุหฺสํสํพึงได้รับร่วมกันอีกทั้งต่างก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยร่วมกันให้ต่างฝ่ายต่างได้บรรลุธรรมขั้นต้นเป็นพระโสดาบันบุคคลในพระพุทธศาสนาในเวลาต่อมาอีก กล่าวคือ ตอนบุตรมีชีวิตได้เสวยสุขอันเกิดทรัพย์ภายนอกทรัพย์ของบิดาซึ่งเป็นบุญเก่าของทั้งสองร่วมกัน แต่เมื่อมัลลกุณฑลเสียบชีวิต บิดาก็ได้อาศัยทรัพย์ภายในของมัลลกุณฑลที่เพียงการยังจิตให้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา (ทรัพย์คือศรัทธา) แล้วไปจุติเป็นเทพบุตรบนสวรรค์แล้วอธิบายให้บิดาฟัง รวมทั้งสิ่งที่ขึ้นไปไม่ได้ที่จะให้บุตรซึ่งตายไปแล้วฟื้นขึ้นมาอีก เป็นเหตุให้บิดาถูกคิดถึงการกระทำของตนขณะที่บุตรยังมีชีวิตอยู่นั้น นี่แสดงให้เห็นว่า ทั้งสองบิดาบุตรนี้ได้ปฏิบัติตนตามหลักการและวิธีการตาม

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๗๕-๗๔.

^๙ บ. วิ. (ไทย) ๒๖/๑๒๐๗-๑๒๒๗/๑๕๑-๑๕๕.

หลักทฤษฎีนี้มีกัตตะในอดีตมาแล้วร่วมกันอันเป็นทรัพย์สินภายใน อีกทั้งทรัพย์สินภายนอกทำให้ทั้งสองต่างก็เสวยสุขเพราะไม่เพียงทำให้เศรษฐกิจเข้าใจได้ถึงความสุขเสียของผู้เป็นบิดาที่มีต่อบุตรที่เกิดขึ้นจากตนเองเป็นต้นเหตุ นั่นคือ ความตระหนี่ เรียกว่า ถ้าไม่เห็นโรงศพไม่หลั่งน้ำตา เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เศรษฐกิจเข้าใจถึงความสูญเสียยิ่งใหญ่ที่ยิ่งกว่าการสูญเสียทรัพย์สินที่ตนเองหวงแหนยิ่งนั้น เพราะการสูญเสียทรัพย์สินนั้นถ้าไม่ตายก็แสวงหาได้แต่การสูญเสียบุตรอันเป็นที่รักนั้นไม่สามารถเรียกกลับคืนได้อีกแล้วด้วยการเปรียบเทียบของมัญญกณทลิตะพบบุตรว่า แม้การไปมารมาของพระอาทิตย์และพระจันทร์ที่ปรากฏอยู่ แสงแห่งพระจันทร์และพระอาทิตย์ก็ปรากฏอยู่ในวิถีทั้งสอง ส่วนคนที่ตายละโลกนี้ไปแล้ว ใครก็ไม่แลเห็น บรรดาเราทั้งสอง ผู้คร่ำครวญอยู่ในที่นี้ใครจะเป็นคนเขลากว่ากัน จะเห็นว่า คำพูดด้วยประโยชน์นี้เองทำให้บิดาฉุกคิดและอีกหลายประโยค^{๑๐} อาทิ “เมื่อเจ้าให้ทานน้อยหรือมาก ในเรือนของตน หรือรักษากุโบสถกรรมเช่นนั้น ข้าพเจ้ามิได้เห็นเพราะกรรมอะไรเจ้าจึงไปเทวโลก มาณพตอบว่า ข้าพเจ้าป่วยเป็นไข้ ทุกข์ทรมาน มีกายกระสับกระส่ายอยู่ในที่อยู่ของตน ได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสดังธูลี ทรงข้ามพ้นความสงสัยเสียไปดีแล้ว มีพระปัญญาไม่ต่ำทาม” เป็นต้น ทำให้บิดาเข้าใจว่าบุตรของตนไม่เคยให้ทานไม่เคยรักษาศีลเพียงแต่ยังจิตใจเสื่อมใสในพระพุทธรูปเจ้าก็เป็นเหตุให้ไปจุติและเสวยสุขบนสวรรค์ได้

หลังจากนั้น บิดาของมัญญกณทลิตะได้ทูลเชิญพระพุทธรูปเจ้ามาเสวยภัตตาหารที่เรือนตน และได้ฟังธรรมทั้งสองบิดาบุตรได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคลพร้อมสัตว์แปดหมื่นสี่พัน ดังกล่าวมานี้จะเห็นว่า การทั้งสองบิดาและบุตรนี้ราววัยทั้งทรัพย์สินภายในและภายนอกได้นั้นไม่ใช่เพียงเหตุปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการสร้างเหตุไว้ในอดีตด้วยหลายภพหลายชาติอีกด้วย ถึงแม้ว่าเรื่องราวประวัติยังไม่ได้กล่าวถึงต่อว่าการดำเนินชีวิตเป็นอย่างไรต่อไป แต่ก็พอสันนิษฐานได้ว่า บิดามัญญกณทลิตะและมารดานอกจากได้เสวยสุขจากทรัพย์สินภายนอกแล้วเท่านั้นแต่ยังเสวยสุขอันเกิดจากมรรคผลขั้นต้นอีกด้วยเช่นเดียวกัน อีกอย่างหนึ่งดังได้กล่าวไปข้างแล้วตอนต้น การได้เกิดร่วมสมัยกับพระพุทธรูปเจ้าและได้มีโอกาสฟังธรรมจากพระพุทธรูปเจ้านั้นจนกระทั่งได้บรรลุธรรมดังกล่าวนั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยเหตุบังเอิญแน่นอน แต่สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากการสร้างบุญกุศลคือ ทฤษฎีนี้มีกัตตะและหลักการวิธีการปฏิบัติตนตามหลักทฤษฎีนี้มีกัตตะมาก่อนในอดีตชาติรวมทั้งการตั้งจิตไว้ชอบโดยการตั้งความปรารถนาที่จะได้บรรลุธรรมต่อพระพักตร์พระพุทธรูปหรือเหตุปัจจัยอื่นร่วมคือ อาจจะเคยเป็นญาติเป็นพี่น้องเป็นศิษย์เป็นอาจารย์ในอดีตชาติมาก่อนทั้งสิ้น ซึ่งสิ่งเหล่านั้นล้วนเป็นอนิจจังไม่ควรคิด

^{๑๐} พ. วิ. (ไทย) ๒๖/๑๒๐๗-๑๒๒๗/๑๕๑-๑๕๕.

แนวทางการดำเนินชีวิตบิดาของมัญญุกุทลี

ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ ดังนี้

- (๑) อุภูฐานสัมปทา ท่านเป็นผู้ที่มีความตระหนี่ถี่เหนียวในทรัพย์ของท่าน เก็บทรัพย์ของท่านเอาไว้ จนลูกไม่สบายก็ไม่ยอมที่จะนำเอาทรัพย์นั้นไปรักษาลูกของตน
- (๒) อารักขสัมปทา ท่านมีการเก็บรักษาทรัพย์ของท่าน ที่หามาได้โดยไม่นำไปใช้จ่ายแบบสุรุ่ยสุร่าย เช่น ลูกชายป่วยเป็นโรคคิษาน (ผอมเหลือง) ก็ยังไม่นำทรัพย์มารักษาลูกเลย
- (๓) กัลยาณมิตรตา ท่านมีเพื่อนของท่านก็คือ ภรรยา และบุตรชาย
- (๔) สมชีวิตา ท่านใช้ชีวิตแบบพอเพียงจนเกินไป ประหยัดจนทำให้ลูกถึงต้องตายไป และได้รู้ว่าทรัพย์ที่มีอยู่นั้นไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย สุดท้ายได้ฟังธรรมจากพุทธองค์จนได้พบซึ่งทรัพย์ภายในที่ดีกว่าทรัพย์ภายนอกมากมาย และได้บรรลุเป็น โสดาปัตติผลในที่สุด

๔.๑.๖ แนวทางการดำเนินชีวิตนายปุลณะ^{๑๑}

นายปุลณะกับภรรยาสองคนนี้ต่างก็เป็นคนรับใช้อยู่ในเรือนของท่านเศรษฐีชื่อว่า สุมณเศรษฐี แต่จากประวัติในอดีตชาติของปุลณะนั้นการเป็นคนรับใช้ในเรือนของเศรษฐีนี้เป็นไปด้วยแรงปรารถนาที่มีความซื่อสัตย์ต่อนายของตนในอดีตที่จะขอเป็นคนรับใช้ของนายตลอดทุกชาติ นี่หากมองในเรื่องของกรรมที่เรียกว่า “มโนกรรม” ที่ได้ตั้งความปรารถนาไว้ตั้งหน้าพระปัจเจกพุทธเจ้าในอดีต ด้วยอำนาจของแรงกรรมนี้เองทำให้มีกำลังเป็นชนกรรมนี้ส่งผลให้มาเป็นคนรับใช้สมความปรารถนาอีก และด้วยอุปนิสัยเก่าที่เป็นคนขยันและซื่อสัตย์ต่อเจ้านายและอาชีพของตน ถึงแม้ว่าเศรษฐีอนุญาตให้หยุดพักงานได้ ๗ วัน เพื่อไปเปิดหูเปิดตาเที่ยวงานประเพณี (งานเล่นนักษัตร) คือ งานประจำปีภายในพระนคร แต่ปุลณะยังขออยู่รับใช้นาย เหมือนดังในอดีตที่นายเคยอนุญาตให้คนรับใช้ในเรือนทุกคนไปอาศัยอยู่ที่อื่นได้ในช่วงที่เกิดข้าวยากมากแพ่ง มีแต่ปุลณะคนเดียวเท่านั้นที่ขออยู่กับนาย โดยมีจิตคิดว่า หากต้องอดอยากอาหารก็อดอยากด้วยกันไม่ทิ้งนายแม้ถึงคราวตกทุกข์ได้ยาก มาชาตินี้ก็ยังปฏิบัติตนเหมือนเดิม กล่าวคือคนรับใช้คนอื่นเที่ยวกันแต่ตนเองขอทำงานรับใช้นาย ด้วยสำนึกตอนนั้นว่า การเที่ยวกันนั้นเป็นเรื่องของคนมีทรัพย์ เราเกิดมาจนต้องทำงานเพราะแม้แต่ข้าวจะตรอกหม้อก็ยังไม่ค่อยจะมี

^{๑๑} พ.ธ.อ. (ไทย) ๖/๒๕๘-๒๕๙.

แนวทางการดำเนินชีวิตของนายปุลณะ

ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ ตามแนวทางการดำเนินชีวิตนี้ หากมองในแง่ หลักทฤษฎัมมิกัตตะ เราจะพบ ว่า

(๑) อุฏฐานสัมปทา ของปุลณะนั้น เป็นเหตุให้เขามีความขยันหมั่นเพียรและซื่อสัตย์ต่ออาชีพและฐานะของตนเองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

(๒) อารักขสัมปทา เป็นคนที่ขยันหมั่นรักษาความดี คือ มีความขยันในอาชีพของตนจนเป็นที่ไว้วางใจของนาย

(๓) กัลยาณมิตตตา เป็นผู้ที่มิจิตใจใฝ่ดี คิดดี ซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย กล่าวคือ มีความซื่อสัตย์เป็นกัลยาณมิตรซึ่งเป็นมิตรภายใน และมีมิตรที่ดี คือ ภรรยาของเขา ส่วน

(๔) สมชีวิตา รักษาความดี คือมีความตั้งใจในการใช้ชีวิตแบบพอเพียงแก่ฐานะของตน ขยันในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย จากท่านเศรษฐีที่เป็นนาย สิ่ง

ดังนั้น ทั้งสี่อย่าง คือ อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา ท่านได้ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ เจริญตัวเจริญฐานะของตนเอง ซึ่งเป็นปัจจุบันที่เป็นทฤษฎัมมิกัตตะ ประกอบกับในวันหนึ่งที่คนอื่นเขาไปเที่ยวงานกันนั้น ตนเองต้องทำงาน ได้ทำบุญด้วยความเลื่อมใส ทั้งปุลณะ และภรรยา กับพระสารีบุตรซึ่งเพิ่งออกจากนิโรธสมาบัติ ทฤษฎัมมิกัตตะ ในปัจจุบันประกอบกับความเลื่อมใสศรัทธาอย่างมั่นคงในอัครสาวกพระพุทธเจ้า จาคะเรียวแรง ดูแลน้ำฉันน้ำใช้ตลอดทั้งอาหารที่ภรรยาตั้งใจนำมาให้สามเณรแก่พระสารีบุตร ทำให้ดินที่ไถอยู่นั้นกลายเป็นทองคำ กลายเป็นเศรษฐีพริบตาเดียว ด้วยกำลังของการทำบุญของผู้ที่ออกจากนิโรธสมาบัตินี้เป็นกรรมที่เข้าไปตัดรอน เป็นอุปมาตกรรม ตัดรอนก็คือ ฆ่ากรรมคือชนกรรมที่ตกแต่งเกิดมาจนนั้นกลายเป็นเศรษฐี ซึ่งอุปมาตกรรมนี้จะทำหน้าที่ตัดรอนกรรมที่ไม่ดีให้กลายเป็นดี โดยให้มีลักษณะตรงกันข้ามทันที กลับกลายเป็นว่า ปุลณะและภรรยาจากการตั้งตนไว้ชอบและการได้สร้างบุญกุศลไว้ในอดีตประกอบเหตุปัจจุบันมีความขยันและยังปฏิบัติตนตามวิธีการปฏิบัติตามหลักทฤษฎัมมิกัตตะ มีศรัทธา และจาคะ เป็นต้น ทำให้ได้เสวยสุขจากโภคทรัพย์ภายนอกอันเป็นสุขที่คลุหุสฬังได้รับในปัจจุบัน ๔ อย่าง ดังกล่าวมาแล้ว

๔.๑.๓ แนวทางการดำเนินชีวิตของบุตรเศรษฐีผู้มีทรัพย์มาก^{๑๒}

ในกรุงพาราณสี มีเศรษฐีอยู่ ๒ คนซึ่งต่างก็มีบุตรโทนหญิงและชาย บิดามารดาของเศรษฐีทั้งสองต่างก็มีความคิดเช่นเดียวกันว่า ตนเองมีทรัพย์มากมายเพียงพอให้บุตรของตนใช้สอยได้อย่างสบาย คิดได้ดังนั้นก็ให้ลูกของตนศึกษาศิลปะมีการฟ้อน ขับและประโคนเท่านั้น

^{๑๒} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๕/๑๘๒-๑๘๕.

ต่อมาเมื่อบุตรของตนเติบโตเป็นหนุ่มสาว เศรษฐีก็ได้กระทำ อาวาหวิวาหมงคลแก่บุตรของตน ภายหลังบิดามารดาของทั้งสองเสียชีวิต ทรัพย์ของสองตระกูลก็ได้รวมกันเป็น ๑๘๐ โกฏิ เพราะต่างก็มีด้วยกัน ๘๐ โกฏิ โดยปกติเศรษฐี มักไปสูที่บำรุงพระราชวัง ๑-๒ ครั้ง พวกนักเลงในเมืองนั้นต่างก็คิดว่า หากเศรษฐีบุตรนี้จัดเป็นนักเลงสุราพวกเราก็จะสบาย พวกเราจะชักนำให้เขาเรียนรู้ความเป็นนักเลงสุรา ดังนี้จึงได้พากันถือสุรา มัดเนื้อสำหรับแกล้มและก้อนเกลือถือเอาหัวผักกาดนั่งดูเส้นทางที่เศรษฐีเดินมา เห็นเดินเข้ามาใกล้ก็กล่าวว่า ขอให้ท่านมีอายุยืน ๑๐๐ ปีพวกผมขอพึ่งพาอาศัยท่าน บุตรเศรษฐีฟังคำนั้นแล้วจึงถามคนใช้ว่า พวกนั้นเขาดื่มอะไรกัน ครั้นทราบว่าได้ดื่มสุราและมีสอร่อยและเป็นดื่มที่ไม่มีในโลกที่เป็นอยู่นี้ บุตรเศรษฐีก็ได้ลงดื่มต่อมาพวกนักเลงสุราทราบว่าบุตรเศรษฐีดื่มสุราจึงได้พากันชักชวนมาห้อมล้อมแล้วให้บุตรเศรษฐีใช้จ่ายทรัพย์ไปกับสุรา ดอกไม้ของหอม และพวกนักร้อง นักฟ้อน นักดนตรี เมื่อใช้จ่ายสุร่ายสุรายไม่นานทรัพย์ ๘๐ โกฏิของท่านก็หมดไป รวมทั้งทรัพย์ของภรรยาอีก ๘๐ โกฏิ พร้อมทั้งขายสมบัติทั้งหมดทั้งที่เป็นสังฆาริมทรัพย์และอสังฆาริมทรัพย์ ครั้นถึงเวลาแก่ตัวก็ถึงภาวะความเป็นคนขอทานอาศัยฝ่าเรือนของคนอื่น

แนวทางการดำเนินชีวิตของบุตรเศรษฐีผู้มีทรัพย์มาก

สำหรับแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถะ เราจะพบว่า

(๑) อุฏฐานสัมปทา ของบุตรเศรษฐีผู้มีทรัพย์มากนั้น เป็นเหตุให้เขามีฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจนลงเพราะการที่เขาไม่รู้จักขยันหาทรัพย์สมบัติมาเพิ่ม ถือว่าตนมีทรัพย์ที่ทางผู้เป็นบิดาสั่งเอาไว้ให้ถึง ๘๐ โกฏิ อยู่แล้วใช้อย่างไรก็ไม่วันที่จะหมดไปได้

(๒) อารักขสัมปทา ไม่มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพและฐานะของตนเองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ก็เป็นคนที่ไม่หมั่นรักษาทรัพย์รักษาความดี และรู้จักวิธีเก็บรักษาทรัพย์ของตน

(๓) กัลยาณมิตตตา เป็นผู้ที่มิจดใจที่เฝ่ไปในทางที่ไม่ดี คิดไม่ดี ไม่ซื่อสัตย์ต่อคำสั่งสอนแนะนำของผู้ที่เป็นบิดา กล่าวคือ มีความที่เชื่อกัลยาณมิตรซึ่งเป็นมิตรภายนอกที่มาแนะนำชักชวนไปในทางที่เสียหาย เช่น ไปเที่ยวเล่น ไปดื่มสุรา ขมาเมา ส่วนในข้อ

(๔) สมชีวิตา คือการที่ไม่รู้จักการใช้ชีวิตของตนให้พอเพียงมีการนำเอาทรัพย์ที่ตนและภรรยามีอยู่ไปใช้เลี้ยงชีวิตไปในทางที่ไม่ดี จนสุดท้ายทรัพย์ทั้งสองที่มีอยู่ก็หมดไปและได้กลายเป็นคนขอทานเขากิน

ดังกล่าวข้างต้นทั้ง ๔ อย่าง คือ อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา นั้นไม่ได้เป็นแบบอย่างสม่ำเสมอ เจียมตัวเจียม งามฐานะของตนเอง ซึ่งเป็นปัจจุบันที่ควรจะเป็น สุดท้ายหลังจากที่ใช้ชีวิตแบบไม่รู้จักคิด และนำเอาทรัพย์ที่ตนมีอยู่นั้นไปใช้จ่ายในทาง

สุรุษสุร่าย ไม่นานทรัพย์ที่มีอยู่นั้นก็หมดไปรวมทั้งของทางภรรยาอีกด้วย จนในบั้นปลายของชีวิตของบุตรผู้มีทรัพย์มากนั้นก็ได้กลับกลายมาเป็นขอทานอาศัยอาหารจากคนอื่น ๆ มาประทังชีวิต

นี่ก็เป็นแบบอย่างของคนที่มีทรัพย์มาก และไม่รู้ถึงวิธีการจัดการและเรียนรู้ถึงวิธีการบริหารทรัพย์ และไม่ได้นำเอาหลักธรรม “ทิฐฐัมมิกัตตะ” มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเลย สุดท้ายก็กลับกลายเป็นว่า บุตรของเศรษฐีผู้มีทรัพย์มากรวมทั้งภรรยาของเขาจากการตั้งตนไว้ชอบและมีทรัพย์สินเงินทองมากมายถึง ๑๘๐ โกฏิ และการที่เขาไม่เคยได้สร้างบุญกุศลไว้ในอดีตประกอบเหตุในปัจจุบันที่เขาไม่มีความขยันและยังปฏิบัติตนตามวิธีการปฏิบัติตามที่ผิดไปจาก หลักทิฐฐัมมิกัตตะ ที่จะต้องมีความขยันหาทรัพย์เพิ่ม เก็บรักษาทรัพย์ให้คงอยู่ เลือคบมิตรที่ดี และรู้จักในการใช้ชีวิตของตนตามความพอเพียงแล้วนั้น สุดท้ายในบั้นปลายชีวิตของบุตรผู้มีทรัพย์มากก็ต้องมาพบกับความยากจนกลายเป็นขอทาน เป็นต้น

๔.๑.๘ แนวทางการดำเนินชีวิตของโจรเคราแดง^{๑๑}

โจรเคราแดงอยู่ในกลุ่มโจรที่มีชื่อเสียงในแคว้นมคธ ซึ่งภายหลังถูกทางการจับได้ทั้ง ๕๐๐ คน จับแล้วก็ต้องมาให้หมดเจ้าหน้าที่จึงได้พูดกับนายโจรว่า ถ้าท่านเป็นเพชรฆาตรับอาสาฆ่าลูกน้องของท่านทั้งหมด เราจะให้ชีวิตกับท่านแต่นายโจรทำไม่ได้เพราะโจรทั้งหมดนั้นล้วนเป็นลูกน้องของตนเอง เจ้าหน้าที่พอดีก็เลื้อบไปเห็นโจรเคราแดงหน้าตาเลื้อบเลื่องเมื่อมองพิจารณาดูลักษณะแล้วเห็นว่า คนลักษณะเช่นนี้สามารถที่จะฆ่าแม่กระทั่งเพื่อนของตนเองได้ จึงเข้าไปแล้วกล่าวว่า ถ้าเจ้ารับหน้าที่เป็นเพชรฆาตฆ่าคน ฆ่าเพื่อนของเจ้า เราจะไว้ชีวิตเจ้า และตัวเจ้าเองก็ไม่ถูกประหารชีวิต เขาก็รับเพราะคิดว่าดีกว่าตายเราอาสาฆ่าเพื่อนทั้งหมดพร้อมกันนั้นก็ได้รับราชการเป็นเพชรฆาตฆ่าคน

สำหรับแนวทางการดำเนินชีวิตของโจรเคราแดง

นี้ หากมองในแง่หลักธรรม “ทิฐฐัมมิกัตตะ” เราจะพบว่า

(๑) อุฏฐานสัมปทา ของโจรเคราแดงนั้น เป็นเหตุให้เขามีความขยันหมั่นเพียรและซื่อสัตย์ต่ออาชีพ ในการตัดคอโจร และฐานะของตนเองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

(๒) อารักขสัมปทา เป็นคนที่หมั่นรักษาความดี คือ มีความขยันในอาชีพของตนจนเป็นที่ไว้วางใจของหัวหน้าโจรและคนในเมืองแม้กระทั่งได้รับมอบตำแหน่งทางราชการเป็นเพชรฆาตฆ่าโจร

^{๑๑} ชื่อของเขา คือ นายคัมพทาฐิกะ, ผู้มีเคราแดง และมีตาเลื้อกเลื่อง, พ.ศ.อ. (ไทย)๔/๑๓๕-

(๓) กัลยาณมิตตตา เป็นผู้ที่มีจิตใจใฝ่ดี คิดดี เชื่อสัจย์ต่อหน้าที่เนื่องด้วยที่ตนเองมีต้นทุนของชีวิตที่ไม่ดีมาก่อน กล่าวคือ มีความยากจนมีร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ และ เชื่อสัจย์ เป็นกัลยาณมิตรซึ่งเป็นมิตรภายในกับหมู่เพื่อนโจรด้วยกันเอง ส่วน

(๔) สมชีวิตา การใช้ชีวิตของโจรเคราแดง ดังกล่าวข้างต้นทั้ง ๔ อย่าง คือ อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา ที่เขาได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เจียมตัวของตนเอง ซึ่งเป็นปัจจุบันที่เป็นทฤษฎะเวทนิยกรรมมาประกอบกับในวันที่คนอื่นเขามีความเป็นอยู่แบบปกติ แต่กลับกันที่โจรเคราแดง กลับต้องทำหน้าที่ในการฆ่าโจรคราวละ ๕๐๐ อยู่เป็นประจำตลอดเวลา ๕๕ ปี มิได้เคยขาดอยู่มาจนกระทั่งว่าเขาไม่อาจที่จะตัดคอโจรให้ขาดในทีเดียวได้ ชาวเมืองจึงปลดเขาออกจากตำแหน่ง “เพชฌฆาต”

พระสารีบุตรซึ่งฟังออกจากนิโรธสมาบัติ ก็ได้พิจารณาเห็นโจรเคราแดงที่ เป็นผู้ควรที่จะรับการอนุเคราะห์เพราะเป็นผู้ที่มีบุญเก่าไว้ดีแล้วใน ในคราวนั้นโจรเคราแดงก็ได้ถวายด้วยกิจทั้ง ๔ อย่าง ด้วยกำลังของการทำบุญของผู้ที่ออกจากนิโรธสมาบัตินี้เป็นกรรมที่เข้าไปตัดรอน เป็นอุปฆาตกรรม ตัดรอนก็คือ ฆาตกรรมคือชนกรรมที่ตกแต่งเกิดมาเป็นโจร ซึ่งอุปฆาตกรรมนี้จะทำหน้าที่ตัดรอนกรรมที่ไม่ดีให้กลายเป็นดี โดยให้มีลักษณะตรงกันข้ามทันที กลับกลายเป็นว่า โจรเคราแดง จากการได้สร้างบุญกุศลไว้ในอดีตประกอบเหตุปัจจุบันมีความขยันในการทำงานคือ การทำหน้าที่เป็นเพชฌฆาตฆ่าโจรที่ชาวเมืองแต่งตั้งให้เขาทำ และยังปฏิบัติตนตามวิธีการปฏิบัติตามหลักทฤษฎะมิกัตถะ มีศรัทธา มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และจาคะ เป็นต้น ทำให้ได้เสวยสุขจากโภคทรัพย์ภายนอกอันเป็นสุขที่คลุหัดสัพพะได้รับในปัจจุบัน ๔ อย่างสุดท้ายชีวิตของเขาได้บรรลู่ เป็นพระโสดาปัตติมารค ดังกล่าวมาแล้ว

๔.๒ วิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎะมิกัตถะ

๔.๒.๑ ลักษณะการดำเนินชีวิตของบุคคลที่เกิดมาในโลกนี้

ชีวิตของมนุษย์และสัตว์โลกมีหลักความจริงอยู่ว่า จะถูกควบคุมโดยกฎแห่งกรรมที่ตนได้สร้างหรือกระทำไว้ หมายความว่า “การที่เราทุกคนจะสุข จะทุกข์ จะเสื่อม จะเจริญ จะอายุสั้น จะอายุยืน จะบรรลุมรรคผลหรือไม่บรรลุมรรคผล จะทำสมาธิได้ผลดีหรือไม่ดี ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับกรรมคือการกระทำของเราเอง”^๔ ซึ่งรวมทั้งจะร่ำรวยหรือยากจนหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับกรรมเช่นเดียวกัน ดังนั้น การที่บุคคลดำเนินชีวิตตามหลัก “ทฤษฎะมิกัตถะ” บางท่านในชาติปัจจุบัน

^๔ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), กฎแห่งกรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๕๗.

อาจเกิดความสงสัยขึ้นว่า เพราะเหตุใดจึงไม่ร่ำรวยทั้ง ๆ ที่ปฏิบัติตามหลักการและวิธีการทุกประการ หรือมีจะนั้นก็อาจตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกว่า บางคนไม่ได้มีหลักการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎีธรรมมีกัตตะ แต่เพราะเหตุใดถึงกำเนิดในตระกูลเศรษฐีตั้งแต่กำเนิด ดังนี้ เป็นต้น อีกทั้งบุคคลที่เกิดมาในโลกนี้จะเห็นว่ามีอุปนิสัยใจคอและการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย และหากตั้งข้อสังเกตจากกรณีตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ลักษณะการดำเนินชีวิต การประทับประกอบชีวิต การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต เป็นต้น ไม่เหมือนกัน และผลที่ได้รับนั้นก็แตกต่างกัน เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะลักษณะบุคคลในโลกนี้มีอยู่ด้วยกัน ๔ ประเภทนั่นเอง ได้แก่

- (๑) บุคคลผู้มีดีมาและมีดีไป
 - (๒) บุคคลผู้มีดีมาแต่สว่างไป
 - (๓) บุคคลผู้สว่างมาแต่มีดีไป
 - (๔) บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป
- โดยรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลทั้ง ๔ มี ดังนี้

๔.๒.๑.๑ บุคคลผู้มีดีมาและมีดีไป

คือ บุคคลบางคนที่เกิดมาในโลกนี้ชอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเทจ ดื่มสุราและของมึนเมาให้โทษ ทำแต่ความชั่ว ไม่มีศีลธรรม เมื่อตายไปจากโลกนี้ก็ไปบังเกิดในสถานที่ลำบาก เช่น เกิดในอบาย เกิดในนรก เป็นต้น เมื่อกลับมาเกิดโลกมนุษย์นี้อีกเขาก็เกิดในสถานที่อันลำบากเดือดร้อน^{๑๕} ดังพุทธดำรัสลักษณะบุคคลประเภทผู้มีดีมาและมีดีไป ว่า

บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนเทขชะ เป็นตระกูลยากจน มีข้าวน้ำและสิ่งของเครื่องใช้น้อย... เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หาของกินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก... และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ดำเตี้ย มีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรคอัมพาต มักไม่ได้ข้าว น้ำ ฝ้าย ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักและเครื่องประทีป และเขายังประพฤติกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก บุคคลผู้มีดีมาและมีดีไปเป็นอย่างนี้แล^{๑๖}

^{๑๕} พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), กฎแห่งกรรม, หน้า ๕๕.

^{๑๖} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๘๕/๑๒๕.

จะเห็นได้ว่า บุคคลประเภทนี้ทำแต่ความชั่วไว้ศีลธรรม ชีวิตของเขาในเบื้องต้นเกิดมาในท่ามกลางมีดมน แต่กลับไม่รู้สึกลัว ชีวิตตนเองที่เกิดเช่นนี้ ต้องดำเนินชีวิตอยู่อย่างนี้เป็นเพราะเหตุใด และเป็นที่น่าสังเกตว่า บุคคลประเภทนี้ส่วนใหญ่มักไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องบุญบาป นรกสวรรค์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของท่านที่ว่า

คนพวกนี้ไม่รู้สึกลัว คือไม่รู้สึกลัวว่า การที่ตัวเองเกิดมาจน เกิดมาลำบาก เกิดมาเดือดร้อน เกิดมาไร้ญาติขาดมิตร เพราะกรรมชั่วที่ตนเองได้เคยสั่งสมไว้ในชาติปางก่อน พวกนี้ไม่เชื่อกรรม... คือเขาไม่เชื่อบุญ ไม่เชื่อบาป ไม่เชื่อนรก ไม่เชื่อสวรรค์ ไม่เห็นบุญคุณของท่านผู้มีพระคุณ เขาเห็นว่าตายแล้วสูญ ใครมียาวสาวได้สาวเอา ใครเก่งกาจก็แย่งชิงเอา ถ้าจะหาความสุขสนุกก็หาเสียชาตินี้ให้พอ ตายแล้วสูญ ร่างกายเป็นจี๊เถ้าไม่มีอะไรเหลือ คนพวกนี้บางคนตั้งตัวเป็นโจร โกงกิน เห็นการทรมานคนอื่นหรือสัตว์อื่นเป็นสิ่งที่น่าพึงพอใจ^{๑๗}

ดังมี กรณีบุคคลตัวอย่างโดยสังเขป เช่นบุคคลที่เกิดมาเป็นโจรแล้วก็ไปจนวันตาย โดยมีรายละเอียดพอสังเขป ดังต่อไปนี้ เช่น

กรณีบุคคลตัวอย่าง เช่น “ตีใหญ่” มีชื่อจริงว่า นายกรประเสริฐ ช่างเขียน^{๑๘} เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน เกิดเมื่อปลายปี พ.ศ.๒๔๕๕ ที่ อ. ดำเนินสะดวก จ. ราชบุรี เดิมมีชื่อว่า “ไพโรจน์” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น กรประเสริฐ เป็นลูกชายคนโตในจำนวนลูก ๆ ทั้ง ๗ คน ของครอบครัวเมื่อยังเป็นวัยเด็ก ตีใหญ่เป็นคนที่มินิสัยสุภาพเรียบร้อย ไม่มีแว่วว่าจะเป็นอาชญากรได้เลย จนกระทั่งเขาเรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ แม่ได้ส่งเข้ามาทำงานที่กรุงเทพฯ ที่ตลาดมหานาค ณ ที่นั่นเอง ตีใหญ่ถูกนักเลงเจ้าถิ่นรังแกเลยทำให้เป็นคนสู้คนขึ้นมา จนกระทั่งก่ออาชญากรรมได้

ในที่สุด ซึ่งเมื่อพ่อของตีใหญ่ทราบว่าลูกชายเป็นโจร ก็ประกาศตัดขาดความเป็นพ่อ-ลูกกัน และไม่ยอมให้ตีใหญ่กลับบ้านอีกเป็นอันขาด ตีใหญ่ โด่งดังจากการเป็นโจรปล้นฆ่าชื่อเสียงโด่งดังและในราวก่อนปี พ.ศ.๒๕๒๐ นั้น ตีใหญ่จะไปปล้นไปฆ่าไปทั่วในแถบบริเวณพื้นที่ของจังหวัดราชบุรีและหลายจังหวัดในพื้นที่ภาคกลาง และบางส่วนของพื้นที่ นอกจากนี้แล้ว ตีใหญ่ ยังถือเป็นโจรใจเด็ด เพราะเคยหนีตำรวจโดยกระโดดลงจากรถไฟมาแล้ว และสลัดกุญแจมือด้วยการซ่อนตัวอยู่ใต้สะพานให้รถไฟทับให้ขาด ในขณะที่ถูกควบคุมตัวบนขบวนรถไฟจากกรุงเทพฯ ไปขึ้น

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

^{๑๘} รายการบางอ้อ-ตีใหญ่ จอมโจรหมายเลข ๑, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.soccersuck.com/soccer/viewtopic.php? www.youtube.com/watch?v=hnTleF5Z5Ro>, [๒๓

พฤศจิกายน ๒๕๕๖].

ศาลที่เชียงใหม่จากคดีปล้นร้านทองที่เขตภาษีเจริญเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๘ และยังเคยบุกปล้นคุกเพื่อช่วยลูกน้อยที่ติดคุกอยู่อีกด้วย และนอกจากนี้ยังเชื่อว่กัน ดีใหญ่ เป็นโจรจอมขมังเวทย์ มีคาถาอาคมกำบังหายตัวได้ จึงทำให้หลุดรอดจากการจับกุมของทางการอยู่เสมอ ๆ

กรณีบุคคลตัวอย่าง เช่น “เสือฝ้าย”^{๑๕} มีชื่อจริงว่า ฝ้าย เพ็ญชนะ เป็นชาวอำเภอเดิมบางนางบวช อยู่ในพื้นที่ของจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจอมโจรชื่อดัง ในแถบภาคกลางและ หลังยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ร่วมสมัยกับ เสือดำ เสือใบ เสือหัวด และเสียมเหศวร ได้รับสมญาว่า “พ่อเสือ” บ้าง “จอมพลเสือฝ้าย” บ้าง “ครูฝ้าย” บ้าง

กรณีบุคคลตัวอย่างเช่น “เสือใบ” มีชื่อจริงว่า ใบสะอาดดี เป็นชาวจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจอมโจรชื่อดังในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่โด่งดังไปทั่วร่วมสมัยกับ เสือดำ, เสือหัวด , เสือฝ้าย , เสียมเหศวร เป็นต้น

โดยประวัติโดยย่อของท่านนั้นกล่าวกันว่า เสือใบ จะออกปล้นในแถบภาคกลาง จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดลพบุรี โดยเวลาออกปล้นจะแต่งชุดสีดำ สวมหมวกดำ และปล้นด้วยความสุภาพเรียบร้อย จนได้รับฉายาว่า สุภาพบุรุษเสือใบ และในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ยังได้เข้าร่วมกับขบวนการไทยลับ คัดปล้นและถักเส้นค้าหรืออาวุธของทางทหารญี่ปุ่น จากขบวนผู้รื้อไฟด้วย เสือใบถูกปราบได้โดยนายตำรวจมือปราบชั้นยอด คือ ท่านขุนพันธรักษ์ราชเดช

เรื่องราวของเสือใบ โด่งดังเป็นที่รู้จักกันอย่างมาก จนกลายมาเป็นวรรณกรรมของป. อินทรปาลิต ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์สองครั้ง ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ชื่อ สุภาพบุรุษเสือใบ ผู้รับบทเสือใบ คือ วรรชิต ขวัญประชา และในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ในเรื่อง เสือ โจรพันธุ์เสือ ที่ซึ่งบทเสือใบ นำแสดงโดยอำพล ลำพูน กำกับการแสดงโดย ธนิตย์ จิตนุกูล แต่ภาพยนตร์เรื่องนี้เสือใบในเรื่องแตกต่างจากเสือใบในชีวิตจริงโดยสิ้นเชิง เป็นต้นว่า เปลี่ยนชื่อจริงของเสือใบเป็น เรวัต วิชชุประภา และเป็นลูกชายของขุนนางผู้ใหญ่ผู้หนึ่งในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่พ่อถูกฆ่าตาย และถูกไล่ความจนต้องหนีเข้าป่าไปเป็นโจร หรือ นายตำรวจผู้ปราบเสือใบ ชื่อ ผู้กองยอดยิ่ง สุวรรณการ ที่รับบทโดย ดอม เหตระกูล ปัจจุบัน เสือใบยังคงมีชีวิตอยู่ สุขภาพยังคงแข็งแรง แม้อายุจะล่วงเข้าวัย ๘0 กว่าแล้วก็ตาม เป็นต้น

^{๑๕} สามเสือสุพรรณ ครีมทีมตำนานเสือ, [ออนไลน์],

www.iseehistory.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538787060&Ntype=7 , [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๖].

๔.๒.๑.๒ บุคคลผู้มีดีมาและสว่างไป

คือ ลักษณะของคนบางคนที่เกิดมาในโลกนี้เคยทำความชั่วไว้มาก ตายไปแล้วไปเกิดในสถานที่ลำบาก เมื่อกลับมาเกิดบนโลกมนุษย์ เศษกรรมที่ยังเหลืออยู่ทำให้เขาเกิดมาลำบาก ลำบากเดือดร้อนนานัปการ แต่คนประเภทนี้รู้สึกตัว คือ รู้สึกตัวว่า การที่ตนเองเกิดมาจน เกิดมาต่ำต้อย เกิดมาเดือดร้อน เกิดมาไร้การศึกษา พ่อแม่ยากจน กำพร้าพ่อแม่ อยู่ด้วยความลำบาก ลำบาก ก็รู้สึกว่ ที่ตนเองเดือดร้อนและด้อยกว่าเขาทั้งหลายนั้น เพราะตนสร้างกรรมดีไว้น้อย กรรมชั่วตนเคยสร้างไว้มาก เพราะฉะนั้นตนจึงต้องได้รับความทุกข์อยู่^{๒๐} ดัง พุทธดำรัสลักษณะบุคคลประเภทนี้ ว่า

บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลต่ำ คือ ตระกูลจัณฑาล ตระกูลช่างสาน ตระกูลนายพราน ตระกูลช่างรถ หรือตระกูลคนเทขายะ เป็นตระกูลยากจน มีข้าวน้ำและสิ่งของเครื่องใช้น้อย ... เป็นไปอย่างฝืดเคือง เป็นแหล่งที่หาของกินและเครื่องนุ่งห่มได้ยาก และเขามีผิวพรรณหม่นหมอง ไม่น่าดู ต่ำเตี้ย มีความเจ็บป่วยมาก ตาบอด เป็นง่อย เป็นคนกระจอก หรือเป็นโรคอัมพาต มักไม่ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยานดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แต่เขาประพฤติกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์บุคคลผู้มีดีมาแต่สว่างไป เป็นอย่างนี้แล^{๒๑}

ดังกรณีตัวอย่าง นายปณณะ^{๒๒} มุสิกเศรษฐี กรณีจูเพกสาฎก^{๒๓} โจรเคราแดง^{๒๔} เป็นต้น จะเห็นว่า ในเบื้องต้นของชีวิตของเขาเป็นโจรและต่อมาได้รับราชการทำหน้าที่เป็นเพชรฆาตฆ่าเพื่อนร่วมก๊กเดียวกันถึง ๕๐๐ คน นี้เรียกว่า บุคคลผู้มีดีมาเพราะการดำเนินชีวิตในเบื้องต้นนั้นตกในสถานที่ลำบากและสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น แต่เมื่อมารับราชการก็ประกอบอาชีพเป็นเพชรฆาตฆ่าคนอื่นอีก จนกระทั่งอายุ ๕๕ ปีได้มีโอกาสถวายทานด้วยจิตใจเลื่อมใสในทานที่ตนตั้งใจถวายนั่นเอง ทั้งก่อนทำ ขณะทำและหลังจากทำแล้วด้วยอุบายวิธีของพระสารีบุตร และเมื่อได้ฟังการอนุโทษธรรมจึงเป็นเหตุให้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคลปิดประตูบาปภูมิทั้ง ๔ นี่ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงบุคคลประเภทมีดีมาและสว่างไป เป็นต้น

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

^{๒๑} อ.จ.ตุกก.(ไทย) ๒๑/๘๕/๑๓๐.

^{๒๒} พ.ร.อ. (ไทย) ๖/๒๕๕-๒๖๑.

^{๒๓} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๑๑๖/๖๓.

^{๒๔} พ.ร.อ. (ไทย) ๔/๑๔๒.

ตัวอย่างของบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มิดมาและสว่างไป เช่น

กรณีตัวอย่างของ พระทวิศักดิ์ ชุตินฺธโร หรือที่รู้จักกันในชื่อ “เสือดำ”^{๒๕} เป็นจอมโจรชื่อดังในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ร่วมยุคกับ เสือใบ, เสือฝ้าย และเสื้อมเหศวร มีชื่อจริงว่า ระพิน ได้ชื่อว่าเสือดำจากการสวมชุดดำเวลาออกปล้น และใช้ปืนคู่ เวลาออกปล้นจะประกาศให้เจ้าทรัพย์รู้ล่วงหน้าเป็นสัปดาห์และปล้นด้วยความสุภาพ นิยมปล้นแต่คนรวยให้คนยากจน และบริจาคให้เป็นสาธารณประโยชน์ จนได้รับฉายาว่า “สุภาพบุรุษเสือดำ” เช่นเดียวกับ เสือใบ เสือดำเป็นลูกศิษย์ของพระสงฆ์ระดับเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงด้านขมังเวทย์หลายท่าน เช่น หลวงพ่อเงิน วัดบางคลาน จังหวัดพิจิตร, หลวงปู่สุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า จังหวัดชัยนาท, หลวงพ่อทา วัดพะเนียงแตก จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อคง วัดบางกะพ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม, สำนักเขาอ้อ จังหวัดพัทลุง เป็นต้น เมื่อออกปล้นนั้นจะประกาศให้รับรู้กันก่อน บางครั้งนานถึงเดือน ด้วยการปิดป้ายประกาศ และจะปล้นเฉพาะในเวลากลางวัน ไม่ปล้นในเวลากลางคืน สถานที่ปล้นจะเป็นสถานที่สาธารณะที่ผู้คนพลุกพล่าน เช่น หมู่บ้าน ใช้เวลาปล้นทั้งวันตั้งแต่เช้าจรดบ่าย ไม่มีการกดขี่ข่มเหงหรือบีบบังคับใคร ไม่มีกระทำการพุดจาหยาบคาย อีกทั้งก่อนปล้นจะมีการกล่าวขออนุญาตก่อน โดยจะตั้งถุงใส่ทรัพย์สินไว้รอบหมู่บ้าน ให้ผู้คนนำทรัพย์สินมาใส่ไว้ให้เองโดยสมัครใจ และไม่เอาทั้งหมด เช่น ผู้ใดมีเงิน ๑๐ บาท ก็จะเอาแค่ ๕ บาทเท่านั้น เสือดำถูกขุนพันธรักษ์ราชเดช นายตำรวจชื่อดังปราบ ขุนพันฯ ให้โอกาสเสือดำกลับตัว เสือดำจึงไปขอบวชกับพลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีกรมตำรวจในยุคนั้น และบวชมาจนบัดนี้ และเคยใช้ชีวิตช่วงหนึ่งจำพรรษาที่อินเดียและออสเตรเลีย รวมถึงได้เข้าศึกษาที่นั่นจนกระทั่งได้รับปริญญาเอก ๔ สาขาอีกด้วย และต่อมาก็เข้าศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกาได้รับปริญญาเอกอีกสาขาหนึ่งด้วย

นี่ก็แสดงให้เห็นว่าการที่บุคคลเหล่านั้นได้ประพฤติก่อกรรมชด้นนั้นล้วนก็มีวิถีชีวิตในการดำเนินที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่ว่าใครจะได้กระทำความผิดชนิดใดไว้ในชาตินั้นๆ ทำกรรมดี ก็จะช่วยเป็นเสบียงบุญส่งให้มาเสวยผลบุญที่ดีในภพหน้า ซึ่งก็ล้วนเป็นตัวอย่างที่มีข้อมูลให้เห็น และได้ศึกษาเรียนรู้มาแล้วทั้งสิ้น

๔.๒.๑.๓ บุคคลผู้สว่างมาแต่มีดไป

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดมาสร้างแต่ความดี มีศีลธรรม มีความกตัญญูทกเวที เช่น มีศีล ๕ เป็นต้น เมื่อเขาตายจากโลกนี้ไปแล้ว เขาไปเกิดในที่ที่มีความสุข เช่น ไปเกิดในสวรรค์

^{๒๕} รายการ กรรมลิขิต, [ออนไลน์].แหล่งที่มา <http://highlight.kapook.com/view/78718>, [๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๖].

เมื่อกลับมาเกิดในโลกมนุษย์ เขาก็เต็มไปด้วยความสุขมาก เช่น เกิดในตระกูลกษัตริย์ ตระกูลขุนนาง หรือตระกูลรัฐมนตรี บางคนปัญญาที่เฉียบแหลม แวดล้อมไปด้วยญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง ร่างกายก็สวยงาม สง่า ต้องการอะไรก็จะได้ ทั้งบ้าน ที่อยู่ เสื้อผ้า ยารักษาโรค อาหารมีพร้อม โดยประการทั้งปวง เหมือนอยู่บนกองเงินกองทอง ต้องการอะไรก็มักจะได้ ตั้งแต่เริ่มเกิดมาแล้ว ก็มีแต่ความสุข เพราะความดีที่ตนเองสร้างไว้ แต่คนประเภทนี้ไม่รู้สึกรู้ว่า ความรู้ความเจริญทั้งหมดนั้นเพราะความดีที่ตนได้สร้างไว้ในอดีต ไม่เชื่อบาปบุญ คุณโทษ นรกสวรรค์ เป็นต้น ดังพุทธคำรัสตถลักษณะบุคคลประเภทนี้ว่า

บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลขัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณ์ มหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มากมีโภคะมาก มีทอง และเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย... มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย และเขามีรูปร่างงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แต่เขาประพฤติกายทุจริต วาจาทุจริต มโนทุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติวินิบาต นรก บุคคลผู้สว่างมาแต่มีดไปเป็นอย่างนี้แล^{๒๖}

ดังกรณีตัวอย่าง บุตรเศรษฐีผู้มีทรัพย์มาก^{๒๗} เป็นต้น จะเห็นว่า ลักษณะการดำเนินชีวิตของบุตรเศรษฐีและภรรยาในช่วงปฐมวัย มัชฌิมวัย ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขเพราะเกิดมาบน กองเงินกองทอง ทั้งนี้เพราะผลบุญกรรมที่ตนได้สร้างไว้ในอดีตส่งผล แต่ปัจจุณมัยชีวิตกลับต้องตกอับยากจนไม่มีแม้ข้าวจะกิน ต้องอาศัยอาหารอันเป็นเดนหรือจากผู้อื่นแม้ที่อยู่อาศัยก็ต้องริมชายคาของผู้อื่นเช่นเดียวกัน ขอทานหาเลี้ยงชีพ ซึ่งสอดคล้องกับคำที่ท่านกล่าวว่า “คนประเภทนี้อาจเจริญรุ่งเรืองอยู่ได้ เมื่อเงินทองยังไม่หมดและเมื่อพ่อแม่ยังอยู่ แต่เมื่อเงินทองหมดพ่อแม่ตายไป และเมื่อทรัพย์สมบัติสิ้นแล้ว บางคนติดลูก บางคนตายเมื่ออายุน้อย บางคนเคยเป็นใหญ่เป็นโต ก็ทรุดลงมาเป็นคนยากจน”^{๒๘}

๔.๒.๑.๔ บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไป

คือ บุคคลบางคนที่เกิดบนโลกนี้ทำแต่ความดีมีรักษาศีล ๕ เป็นต้น เมื่อตายไปก็ไปเกิดในสถานที่ดี เมื่อกลับมาเกิดบนโลกมนุษย์นี้อีก ก็มีความสุขเจริญรุ่งเรืองในเบื้องต้น และไม่มัวเมาประมาทในวัย ในชีวิต ก็คือรู้ว่า การที่ตนเองเกิดมาดีนั้น ร่ำรวย มีความสุขความเจริญในชีวิต

^{๒๖} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๘๕/๑๓๐.

^{๒๗} พ.ร.อ. (ไทย) ๕/๑๘๒-๑๘๕.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

และหน้าที่การงาน ได้รับการศึกษาที่ดี มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีปัญญาเลิศ เป็นต้น เพราะกรรมดีที่ตนได้สะสมไว้ในชาติปางก่อน เมื่อมีความประมาทในชีวิตก็ได้สร้างกรรมดีในชาตินี้ เชื้อบาปบุญ คุณโทษ เชื้อนรกสวรรค์ มีความขยันหมั่นเพียรสร้างเนื้อสร้างตัว และสร้างที่พึ่งแก่ตนให้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แม้ว่าบิดามารดาจะมีทรัพย์สมบัติมากเพียงไรก็ไม่หลงมัวเมาในทรัพย์สินนั้น ตรงกันข้ามกลับสร้างกรรมดีให้อย่าง ๆ ขึ้นไป ด้วยการเพิ่มทรัพย์ให้มากขึ้น สร้างเกียรติยศชื่อเสียงให้วงศ์ตระกูล ดังพุทธดำรัสลักษณะคนประเภทนี้ว่า

บุคคลบางคนในโลกนี้เกิดในตระกูลสูง คือ ตระกูลชัตติยมหาศาล ตระกูลพราหมณมหาศาล หรือตระกูลคหบดีมหาศาล เป็นตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้ที่น่าปลื้มใจมากมาย... มีทรัพย์และธัญชาติมากมาย และเขามีรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ได้ข้าว น้ำฝ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป และเขาก็ประพฤติกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ บุคคลผู้สว่างมาและสว่างไปเป็นอย่างนี้แล^{๒๕}

ดังกรณี ตัวอย่าง โกสิยเศรษฐี^{๓๐} อนาถบิณฑิกเศรษฐี^{๓๑} และบุคคลที่ยังคงมีวิถีชีวิตดำเนินอยู่ในปัจจุบัน เช่น ท่านธนินท์ เจียรวนนท์ ประธานกรรมการผู้บริหารบริษัทซีพี ท่านเจริญศิริวัฒน์ ภักดี กรรมการผู้บริหารเบียร์ช้าง ท่านวิกรม กรมดิษฐ์ กรรมการผู้บริหารอมตะนคร และท่านตัน ภาสกรนที กรรมการผู้บริหาร บมจ.โออิชิ บุคคลดังนี้ได้อธิบายมาแล้วในข้อที่ ๓.๔ เป็นต้น จะเห็นว่า ชีวิตของบุคคลดังกล่าวนี้ ในชาติปางก่อนคงจะได้ประพฤติปฏิบัติแต่กรรมดีและได้ยึดหลัก “ทิฏฐธัมมิกัตถะ” ในการดำเนินชีวิตที่จะมาช่วยสนับสนุนท่านในชาติปัจจุบันอันส่งผลให้มาเกิดในตระกูลเศรษฐี และในขณะที่ครองตนเป็นเศรษฐีอยู่นั้นก็ดำเนินชีวิตอยู่ในความไม่ประมาทประพฤติธรรม รักษาศีล ๕ ดูแลตนเอง บิดามารดา บุตรภรรยา และบ่าวไพร่(พนักงาน, ลูกจ้าง) ตลอดถึงบำรุงพระพุทธศาสนา และสมณชีพราหมณ์ เป็นต้น ถึงแม้ว่าช่วงมัชฌิมวัยของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี จะตกอับ หรือแม้กระทั่งช่วงมัชฌิมวัยของท่านธนินท์ ท่านเจริญ ท่านวิกรม และท่านตัน จะพบกับปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดสภาวะภัยพิบัติ น้ำท่วม ฯลฯ ไปบ้างก็ยังมีชีวิตตนเอง และผู้ที่อยู่ในความปกครองให้เป็นไปตามอัธภาพ ท่านก็ยังมีความตั้งใจที่มั่นคงในความขยันหา ขยันเก็บ เลือกละเลาะและรู้จักใช้ชีวิตตามอัธภาพของตน มีความเลื่อมใสศรัทธาใน

^{๒๕} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๘๕/๑๓๐-๑๓๑.

^{๓๐} พ.ชา. ทวาทสก. (ไทย) ๒๓/๗๓-๕๓/๓๘๕-๓๘๘.

^{๓๑} พ.ธ.อ. (ไทย) ๕/๑๔-๒๑.

พระพุทธศาสนาอย่างไม่เสื่อมคลาย แต่พอช่วงปัจฉิมวัยชีวิตของท่านก็กลับมาเจริญขึ้นเป็นมหาเศรษฐี ดังเดิม

นี้อาจกล่าวได้ว่า ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ท่านโกสิยะเศรษฐี ท่านธนินท์ ท่านเจริญ ท่านวิกรม และท่านตัน นี่เป็นผู้สว่างมาและสว่างไป ถึงแม้ว่าช่วงมัชฌิมวัยจะยากจนแต่ก็ถือได้ว่าเป็นบทพิสูจน์ความซื่อสัตย์จริงใจ ความมั่นคงในการสร้างความสำเร็จอย่างไม่ย่อท้อเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีในฐานะพุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติตนตาม “หลักทฤษฎีธัมมิกัตตะ” ต่อไปภายภาคหน้า นั่นเอง

๔.๓ ตัวอย่างการดำเนินชีวิตของสาวกสาวิกาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สำหรับกรณีตัวอย่างการดำเนินชีวิตของสาวกสาวิกาและพุทธศาสนิกชนในที่นี้ก็คือ การที่ได้บรรลุธรรมขั้นใดขั้นหนึ่งจากสาวกของพระพุทธเจ้าโดยตรง ส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า หมายถึง บุคคลที่ได้เกิดร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้าระหว่างที่พระองค์บำเพ็ญบารมีเพื่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า โดยที่ได้ประพฤติปฏิบัติตนตามแนวทางหลักทฤษฎีธัมมิกัตตะมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๓.๑ กรณีการดำเนินชีวิตของนายปุณณะ^{๓๒}

สำหรับนายปุณณะเดิมทีเป็นคนยากจนทำการทำงานรับจ้างอยู่ในเรือนของเศรษฐีชื่อว่า “สมุนเศรษฐี” มีบุตรสาวคนเดียวชื่อว่า “นางอุตตรา” ส่วนภรรยาไม่ปรากฏชื่อได้อาศัยในเมืองราชคฤห์ มีอยู่วันหนึ่งราชบุรุษได้ประกาศงานเล่นนักรัศกันภายในพระนครเป็นเวลา ๗ วัน สมุนเศรษฐีได้ยินดังนั้นจึงได้เรียกนายปุณณะแล้วถามขึ้นว่า จะไปเที่ยวงานหรือว่าจะทำการทำงานรับจ้าง นายปุณณะได้กล่าวตอบต่อสมุนเศรษฐีถึงความทำงานนี้เหมาะสำหรับคนมีเงินเท่านั้น ส่วนตนเองแม้แต่ข้าวสารจะเต็มกินเพื่อรับประทานในวันพรุ่งนี้ก็ยังไม่มี ฉะนั้นจึงขอโคสัถ์ตัวหนึ่ง พรุ่งนี้จะไปไถนา เศรษฐีได้ให้โคพร้อมไถแก่นายปุณณะ เมื่อรับงานดังนั้นแล้วจึงได้กล่าวกะภรรยาของตนถึงความที่ต้องทำการทำงานรับจ้างเพราะเกิดมามีฐานะยากจนขณะที่ชาวบ้านชาวเมืองเขาพากันเล่นนักรัศกัน

ดังนั้น วันนี้นางฟังคำผัดสั ๒ เท่าแล้วนำอาหารไปให้เราก่อน เราจะไปไถนา ในเวลานั้นก็ถึงเวลาออกจากนิโรธสมาบัติของพระสารีบุตร เมื่อออกจากนิโรธก็ได้ทำการตรวจดูถึงความที่แห่งบุคคลควรแก่การได้รับการสงเคราะห์ ก็พบว่านายปุณณะเป็นผู้ควรแก่การสงเคราะห์ ในครั้งนี้เพราะได้เข้าไปอยู่ในข่าย คือญาณของพระสารีบุตร และจะได้รับผลแห่งการทำบุญในครั้งนี้ เป็นปัจจัย ดังนั้นแล้วก็ได้ถือบาตรและจีวรไปยังที่ไถนาของเขาและยืนดูอยู่ที่ริมบ่อ นาย

^{๓๒} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๖/๒๕๔/๒๗๑.

ปुณณะ เมื่อเห็นพระเถระจึงได้วางใจแล้วไหว้เบญจางค์ประดิษฐ์ ก็อนุมานจากการยืนของพระเถระทำให้เข้าใจว่า พระเถระคงต้องการไม้สีฟันจึงได้ทำไม้สีฟันเป็นกบปิยะถวาย ครั้นเมื่อเห็นพระเถระนำบาตรและผ้ากรองน้ำออกมาก็เข้าใจว่า พระเถระคงต้องการน้ำดื่มจึงได้กรองน้ำดื่มถวาย ขณะที่พระเถระยืนอยู่ ณ ที่นั้นเอง ภรรยาของนายปุณณะครั้นเห็นแล้วก็ได้น้อมถวายอาหารที่นางนำมาเพื่อสามเณรพระเถระ โดยคิดว่า บางคราวเมื่อมีไทยธรรม เราก็ไม่พบพระเถระผู้เป็นเจ้า บางคราว เมื่อเราพบพระผู้เป็นเจ้า ไทยธรรมก็ไม่มี ก็วันนี้ เราได้พบพระเถระทั้งไทยธรรมก็มีอยู่ ดังนี้แล้วนางก็ได้ถวายจนหมดแล้วตั้งจิตปรารภว่า ดิฉันพึงเป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมที่พระผู้เป็นเจ้าเห็นแล้วนั้นแหละ

นางเมื่อถวายอาหารแก่พระเถระจนหมดและหลังจากรับพรแล้วก็ได้หันหลังกลับไปยังบ้านหุงหาอาหารมาให้สามเณรใหม่จึงเป็นเหตุให้การนำอาหารไปให้สามเณรในวันนี้เนิ่นช้ากว่าปกติ นางเมื่อจัดหาอาหารเรียบร้อยแล้วก็รีบเดินทางไปที่นาทันที ครั้นเมื่อเห็นสามเณรก็คิดว่า เขาถูกความหิวบีบคั้น นั่งคอยดูเราอยู่แล้ว ถ้าว่าเขาจกคุกคามเราว่า เจ้าชักช้าเหลือเกิน แล้วเอาด้ามปลูก (คันไถ) ฟาดเรา กรรมที่เราทำแล้วจักเป็นของไร้ประโยชน์ เราจักต้องชิงบอกแก่เขาก่อนดีกว่า ดังนี้แล้วจึงกล่าวไปว่า นายจงทำจิตใจผ่องใสสักวันหนึ่งเถิด วันนี้อะไรได้ทำกรรมที่ดิฉันทำแล้วให้ไร้ประโยชน์ ก็ดิฉันนำอาหารมาให้ท่านแต่เช้าตรู่ พบพระสารีบุตรในระหว่างทางจึงถวายแล้วกลับไปหุงหาอาหารใหม่จึงเป็นเหตุให้เนิ่นช้า นายปุณณะเมื่อได้ยิน ดั่งนั้นก็ย่ำให้ภรรยาพูดซ้ำใหม่อีกครั้งหนึ่งแล้วกล่าวว่า เจ้าถวายภัตตาหารแก่พระผู้เป็นเจ้า ทำความดีแล้ว เมื่อเช้านี้เราเองก็ได้ถวายไม้สีฟันและน้ำบ้วนปากแก่พระผู้เป็นเจ้า และหลังจากทานอาหารเสร็จนายปุณณะก็กลับไปบนดักเมียบ ครั้นตื่นขึ้นมาก็พบว่า ดินที่นายปุณณะไถเมื่อเช้าตรู่นั้นก็กลายเป็นทอง หลังจากนั้นปรากฏว่า นายปุณณะก็ได้รับตำแหน่งเศรษฐี จากพระราชโอรสองค์หนึ่งในเมืองนี้

๔.๓.๒ กรณีการดำเนินชีวิตบิดาของมัลลกุณฑล^{๓๓}

มัลลกุณฑลเป็นบุตรชายคนเดียวของท่านเศรษฐีชื่อว่า “อทินนปุพพะกะ” ส่วนมารดาไม่ปรากฏว่าชื่ออะไรอาศัยอยู่ในกรุงสาวัตถี มัลลกุณฑลเป็นที่โปรดปรานของบิดามารดามาก แต่โชคร้ายที่มีบิดาของท่านเป็นคนใจเหี้ยมมีทรัพย์มากมายแต่ไม่รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ ดังมีเรื่องราวกล่าวกันว่า เศรษฐีผู้เป็นบิดาต้องการจะทำเครื่องประดับให้บุตรแต่ด้วยจิตที่มีความตระหนี่และไม่รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ให้เกิดประโยชน์นั่นเอง จึงทำให้เศรษฐีคิดว่า หากเราจักจ้างช่างทองมาทำการครั้งนี้ก็ต้องให้ค่าจ้าง ถ้าอย่างนั้นเราจักทำตุ้มหูเกลี้ยงให้ด้วยตนเองดีกว่า ซึ่งก็

^{๓๓} พ. วิ. (ไทย) ๒๖/๑๒๐๗-๑๒๒๗/๑๕๑-๑๕๕.

ยังไม่เพียงพอ ต่อมาเมื่อบุตรของท่านเศรษฐีอายุได้ ๑๖ ปีเกิดป่วยเป็นโรคคิซ่าน (ผอมเหลือง) มารดาด้วยความรักและเป็นห่วงบุตรจึงได้กล่าวกับสามีว่า พราหมณ์ ลูกของเราป่วย เราพาลูกไปหาหมอกันเถอะ สามีครั้งได้ยินดังนั้นนั้นก็กล่าวว่า นางผู้เจริญ ถ้าเราพาลูกไปหาหมอก็ต้องให้ค่าตรวจและค่ายาแก่หมอ หลอนช่างไม่รู้จักคิดเสียเลยว่ามันจะสิ้นเปลืองเพียงไร ดังนี้แล้วนางก็กล่าวว่า ถ้าอย่างนั้นเราจะทำอะไรดี ฝ่ายสามีตอบว่า เราก็จะทำการรักษาเองเพื่อไม่ให้ทรัพย์ของเราต้องสูญเสีย เมื่อคิดกันดังนั้น เศรษฐีก็ได้เดินทางไปหาหมอยาแล้วถามว่า คนที่เป็นโรคอย่างนี้จะต้องทำการรักษาอย่างไร เมื่อได้รับความแล้วก็ไปแสวงหายาที่หมอยาได้บอก แต่เมื่อทำการรักษาแล้วปรากฏว่า โรคยิ่งทรุดหนักเข้าไปอีกไม่บรรเทาอาการให้ดีขึ้นดังที่ตนคาดหวังไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้ไปหาหมอจึงเป็นเหตุให้หมอเมื่อทำการตรวจแล้วต้องพุดหลักเลียงเพราะเห็นว่า ไม่สามารถทำการรักษาให้ได้เพราะอาการขึ้นโคม่าแล้ว บิดาของมัญญกุณฑลเมื่อเห็นว่าบุตรของตนใกล้จะตายเต็มทีแล้วจึงได้คิดต่อไปอีกว่า หากคนที่มาดูแลสุขภาพป่วยของลูกเราก็จะต้องเห็นทรัพย์สมบัติของเราเป็นแน่ ถ้ากระไรเสียเราน่าจะนำบุตรของเราที่ใกล้ตายนี้วางไว้ในนอกบ้านดีกว่า คิดได้ดังนั้นก็นำบุตรของตนวางไว้ในนอกบ้าน ต่อมาบุตรก็ได้ถึงแก่ความตายในที่สุด

๔.๓.๓ กรณีการดำเนินชีวิตของโกสิยเศรษฐี^{๓๔}

โกสิยเศรษฐี เป็นเศรษฐีอีกคนหนึ่งที่มีความตระหนี่มาก เขาไม่ให้แม่หยดน้ำมันสักหยดเดียวด้วยปลายหญ้าแก่คนเหล่านี้ ทั้งไม่บริโภคดี้วยตน กล่าวกันว่าสมบัติของท่านไม่ได้อำนวยความสะดวกแก่ปิยชนมีบุตรและหลานเป็นต้นเลย หรือแม้กระทั่งไม่อำนวยความสะดวกแก่สมณะและพราหมณ์ คงเป็นของที่ใส่สอยไม่ได้ มีอยู่วันหนึ่งเข้าไปสู่วังของพระราชาทอนกลับมาได้เห็นคนบ้านนอกคนหนึ่งกำลังกินขนมเบื้องก็บังเกิดความหิวขึ้นบ้าง เมื่อไปยังเรือนของตนแล้วคิดว่า หากตนบอกความที่ตนอยากกินขนมวัตถุมิงา ข้าวสาร เนยใส น้ำอ้อย ของเราก็จักถึงความหมดไปแน่ กระไรเลยเราไม่พึงบอกแก่ใคร ๆ ดีกว่า จึงขอมอดกลั้นความอยาก ครั้นเมื่อเวลาผ่านไปร่างกายของเศรษฐีก็ผอมเหลืองแต่ก็ยังไม่สามารถอดกลั้นความอยากกินขนมเบื้องไว้ได้ แต่ถึงกระนั้นก็ไม่ยอมบอกใคร ๆ แม้แต่ภรรยาของตนเอง ภรรยาด้วยความเป็นห่วงสามีจึงได้ถามว่า ท่านไม่สบายหรือ ๆ ว่าพระราชกริ้ว หรือว่าไม่พอใจลูกชายลูกหญิง หรือข้าทาสบริวารทำให้ไม่พอใจ ท่านมีความอยากในอะไรหรือ ภรรยาถามอย่างนั้น เศรษฐีก็ไม่ยอมบอกเพราะกลัวจะต้องสูญเสียทรัพย์สินเพราะเมื่อบอกในสิ่งที่ตนเองต้องการอยากกินแล้ว จะต้องทำเพื่อคนอื่น ๆ ในเรือนด้วย แต่ในที่สุดก็ได้บอกภรรยาว่า ตนเองอยากกินขนมเบื้อง แต่ขนมเบื้องที่จะทำนั้น

^{๓๔} ขุ.ชา. ทวารสก. (ไทย) ๒๖/๗๓-๘๓/๓๘๕-๓๘๘.

จะต้องปรุบนปราชาศขึ้น ๓ ไม่ให้ใครเห็น แล้วไม่ต้องเผื่อคนอื่นแม้กระทั่งตัวภรรยาเอง ก็รุ่งขึ้นวันนั้นนั่นเอง พระพุทธเจ้าทรงแผ่ข่ายพระญาณสองสามภิกษุยานี้ได้เข้าไปสู่ข่ายพระญาณของพระพุทธองค์ จึงได้ทรงให้พระโมคคัลลานะไปปฏิบัติหน้าที่ที่ทรมานเศรษฐีทำให้สิ้นพยศจนประสบผลสำเร็จ และได้นำสองสามภิกษุยานี้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อฟังธรรมจบลงกับบรรลธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล หลังจากนั้นเศรษฐีก็ได้สละทรัพย์ ๘๐ โกฏิไว้ในพระพุทธศาสนา จากคนตระหนี่ก็กลับกลายเป็นใจบุญเสียสละไม่ตระหนี่ทรัพย์

๔.๓.๔ กรณีการดำเนินชีวิตของมุสิกเศรษฐี

พระโพธิสัตว์เกิดเป็นลูกชายในตระกูลเศรษฐีมีชื่อว่า จูฬเศรษฐีในเมืองพาราณสี แคว้นกาฬิ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเศรษฐีประจำเมือง หลังจากทีบิดาและมารดาล่วงลับไปแล้ว ด้วยความเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดเป็นอันมาก จึงได้รับตำแหน่งบัณฑิตนักปราชญ์ประจำวังหลวงจากพระราชา ในขณะที่จูฬเศรษฐีกำลังเดินทางไปเข้าเฝ้าพระราชา ระหว่างทางได้พบหนูตายตัวหนึ่งจึงตรวจดูอุกฤษยามแล้วเห็นว่าจะมีเศรษฐีคนใหม่เกิดขึ้นในเมืองนี้ จึงกล่าวลอย ๆ ขึ้นว่า “ใครอยากเป็นเศรษฐีให้อาหนูตัวนี้ไปทำประโยชน์” ขณะนั้นชายยากจนคนหนึ่งเดินผ่านมาได้ยินเข้าจึงจับหนูตายตัวนั้นไปขายที่ตลาด เพราะคิดว่าตนคงเป็นเศรษฐีคนใหม่ตามคำทำนายของจูฬเศรษฐี เวลาต่อมามีชาวบ้านคนหนึ่งมาซื้อหนู บอกว่าจะเอาไปให้แมวกิน แล้วให้เงินเขาไป “๑ กหาปณะ”^{๓๕} ชายยากจนได้เงินมาแล้วก็คิดหาทางที่จะทำให้เงินงอกเงยขึ้นมาอีก เขารู้ว่าชาวสวนดอกไม้หลังจากเก็บดอกไม้เสร็จต้องเหน็ดเหนื่อยกับการทำงานแน่นอนเลย เขาจึงใช้เงิน ๑ กหาปณะ ซื้ออ้อยงอบตัดเป็นท่อนเอามาต้มแล้วเป็นน้ำอ้อยไปบริการให้กับชาวสวนดอกไม้ ปรากฏว่าแก้กระหายได้เป็นอย่างดี ชาวสวนจึงตอบแทนโดยการให้ดอกไม้คนละกำ ชายยากจนแปรรูปดอกไม้ให้เป็นเงินโดยเอาดอกไม้ไปขาย และเอาเงินไปซื้ออ้อยงอบจำนวนมากแล้วนำมาต้มเป็นน้ำอ้อยเอาไปบริการถึงที่สวนดอกไม้ พวกชาวสวนต่างก็ดีใจพากันอุดหนุนน้ำอ้อยชายยากจน ชายยากจนมีเงินเพิ่มอีก ๘ กหาปณะ

ต่อมาอุทยานของพระราชาเกิดความเสียหาย เหลือเพียงซากต้นไม้ล้มระเนระนาดทั้งอุทยาน เพราะคีนนั้นเกิดลมพายุฝนอย่างรุนแรงมากที่สุดในรอบปี จึงทำให้ชายยากจนไปขายน้ำอ้อยอีกไม่ได้ ชายยากจนสามารถพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสโดยเขาเดินเข้าไปหาชายเฝ้าสวนแล้วพูดว่า “นายครับ กิ่งไม้พวกนี้ ข้าจะขอท่านไปทำประโยชน์ได้ไหมครับ” ชายเฝ้าสวนตอบว่า “ให้หมดทั้งสวน” โดยไม่คิดอะไรเลยกลัวแต่ชายยากจนจะเอาไปไม่หมด เพราะสุดท้ายแล้วก็ต้องเป็น

^{๓๕} ๑ กหาปณะเป็นค่าเงินขั้นต่ำที่ใช้กับประเทศอินเดีย, อ้างใน สถาบันบันลือธรรม, พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, มปป.), หน้า ๖๕๘.

หน้าที่ของเขายู่แล้วที่ต้องเก็บ ชายยากจนดีใจมากแล้วไปเรียกเด็ก ๆ มาช่วยเก็บ โดยให้น้ำอ้อยเป็นค่าตอบแทน บอกกับเด็ก ๆ ว่าให้เอามาไว้ที่หน้าอุทยาน คนผ่านไปผ่านมาอาจจะมาซื้อก็ได้ พอจนเสร็จ สักพักมีช่างปั้นหม้อเดินผ่านมาพอดีจึงขอซื้อพื้นเหล่านี้ทั้งหมด ชายยากจนขายให้ ๑๖ กหาปณะ ตอนนี้เขามีเงินรวม ๕๔ บาท เราจะทำอะไรดีเงินนี้จะพอกพูนขึ้นอีก ชายยากจนคิด เขาคิดเอื่อเพื่อแผ้วแผ่ให้แก่คนหาบหญ้า เพราะเขารู้ว่าคนทำงานก็ต้องเหนื่อยกันทุกคน เขาจึงไปทำความรู้จักกับพวกพ่อค้าขายหญ้า โดยการเอาน้ำใส่ตุ่มไปบริการแล้วร้องเรียกด้วยเสียงไพเราะน้ำเสียงที่ฟังและจริงใจ เมื่อพวกพ่อค้าได้ยินเสียงของชายยากจนต่างก็พากันดื่มด่ำน้ำกันฟรีทุกคน แล้วบอกกับชายยากจนว่า “เจ้าช่างเป็นผู้มีน้ำใจดีแท้ ภายภาคหน้าถ้าท่านมีอะไรให้พวกเราช่วย ท่านก็บอกพวกเราได้นะ” ชายยากจนจึงตอบว่า “ขอบคุณครับ ถ้าเราจะมีเรื่องให้ท่านช่วยแล้วเดี๋ยวข้าจะบอกพวกท่าน แต่ก็คงมีไม่มากหรอก พวกท่านไม่ต้องคิดมากนัก” จากชายที่ยากจนเงินทองก็กลายเป็นชายที่ร่ำรวยมิตรสหาย ด้วยความที่เขาเป็นคนมีไมตรีอย่างนี้เอง ไม่ว่าเขาจะเดินไปทางไหน ทุกคนต่างก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทักทาย ถามสารทุกข์สุขดิบ ด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส วันหนึ่งเขาได้ทราบข่าวจากเพื่อนว่า พรุ่งนี้จะมีพ่อค้าดอนม้ามา ๕๐๐ ตัว ชายยากจนเดินมุ่งหน้าไปขอความช่วยเหลือจากพ่อค้าขายหญ้าแล้วบอกกับเพื่อนว่า “วันนี้เราจะมาขอหญ้าพวกท่านคนละ ๑ ฟ่อน แล้วพรุ่งนี้ท่านทุกคนอย่าเพิ่งขายหญ้าก่อนที่จะขายได้” พ่อค้าขายหญ้าต่างก็ให้หญ้าแก่ชายยากจน รวมกันทั้งหมดได้ ๕๐๐ ฟ่อน พร้อมทั้งรับปากว่าจะไม่ขายหญ้าก่อนที่จะขายได้อีก เมื่อพวกพ่อค้าดอนม้าเดินทางมาถึงเมืองพาราณสี ก่อนอื่นเลยต้องเดินตามหาแหล่งที่ขายหญ้า เพื่อที่จะเอามาให้ม้ากิน แต่ก็ไม่มีใครขายสักเจ้า จนกระทั่งไปเจอชายยากจนนั่งขายหญ้าอยู่ จึงขอซื้อหญ้าทั้งหมดจากเขา ชายยากจนเสนอราคาให้ทั้งหมด “๑,๐๐๐

กหาปณะ”^{๓๖}

ห่างกันไม่กี่วัน ชายยากจนก็ได้รับข่าวดีจากเพื่อน เพื่อนบอกว่า “มีเรือสินค้ามาจอดอยู่ที่ท่าเรือ” ชายยากจนนำเงิน ๘ กหาปณะเพื่อเช่ารถไปที่ท่าเรือ เหมาสินค้าทั้งเรือมาหมดในราคาที่ถูกลง แล้วจัดสำนักงานง่าย ๆ สำหรับการติดต่อ เวลาผ่านไปไม่กี่วันมีพ่อค้าจำนวนมากไปติดต่อซื้อสินค้ากับพ่อค้าที่ท่าเรือแล้วเขาบอกว่า “มีพ่อค้าใหญ่เหมาไปแล้ว” พ่อค้าใหญ่ที่เขาหมายถึงนั่นก็คือชายยากจน ซึ่งตอนนี้เขาได้กลายเป็นพ่อค้าที่ไม่ธรรมดา แต่เป็นพ่อค้าที่ใหญ่ที่สุดในเมืองพาราณสี พ่อค้าที่ไปถามซื้อสินค้าที่ท่าเรือ ต่างพากันเดินทางไปติดต่อซื้อสินค้ากับชายยากจน ทุกคนที่เห็นชายยากจนต่างก็ให้ความเชื่อถือ ด้วยการแต่งตัวและการวางตัวของเขา การเจรจาซื้อขายสินค้าก็ผ่านไปด้วยดี

^{๓๖} ๑,๐๐๐ กหาปณะ ประมาณ ๔,๐๐๐ บาท, อ้างใน สถาบันบันลือธรรม, พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, มปป.), หน้า ๖๕๕.

ต่อมาพ่อค้าในเมืองพาราณสีทั้งหมด ๗๐๐ คนต่างก็มาขอร่วมหุ้นกับเขา ทุกคนยินดีจ่ายให้คนละ ๑,๐๐๐ กหาปณะ ไม่พอเท่านั้น เหล่าพ่อค้าทั้งหลายยังขอร้องให้เขาปล่อยหุ้นทั้งหมด พร้อมทั้งยินดีช่วยเพิ่มให้อีกคนละ ๑,๐๐๐ กหาปณะ รวมเป็นเงินประมาณ ๑๔๐,๐๐๐ บาท เขาสามารถใช้เวลาเพียง ๔ เดือนเท่านั้น เป็นวิธีการหาเงินที่ง่ายที่สุด ครั้นพ่อค้าร่ำรวยแล้วก็นึกถึงอุพเสรษฐีผู้ที่มีบุญคุณจุบประกายให้สร้างเนื้อสร้างตัว จึงเดินทางไปพบนำเงินมอบให้ส่วนหนึ่ง และเล่าเรื่องราวชีวิตทั้งหมดของตนให้อุพเสรษฐีฟัง อุพเสรษฐีก็ลูกสาวให้แต่งงานด้วย พร้อมทั้งยกตำแหน่งเศรษฐีและทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้แก่พ่อค้า และให้ดูแลกิจการภายหลังจากอุพเสรษฐีตายแล้ว ด้วยความที่เลื่อมใสความเพียรพยายามของพ่อค้าใหญ่แห่งเมืองพาราณสี

๔.๓.๕ กรณีการดำเนินชีวิตของอุพเสกสาฎก^{๓๗}

พราหมณ์ผู้หนึ่งชื่อว่าอุพเสกสาฎกพร้อมนางพราหมณ์ผู้เป็นภรรยาอาศัยอยู่ในกรุงสาวัตถี (เมืองหลวงของแคว้นโกศล) เขามีผ้าสำหรับนุ่งห่มเพียงผืนเดียว ทั้งสองคนมีความเลื่อมใสในพุทธศาสนาได้ไปฟังธรรมอยู่เป็นประจำ จึงต้องผลัดกันไปฟังธรรม นางพราหมณ์ไปฟังธรรมในเวลากลางวัน เมื่อนางพราหมณ์กลับมา พราหมณ์สามีจึงได้ไปฟังธรรมในเวลากลางคืน เขาได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าจนเกิดความเลื่อมใสและต้องการถวายผ้าสาฎกที่ห่มอยู่แด่พระพุทธเจ้า แต่เมื่อจะถวายเขาก็คิดขึ้นว่า ทั้งเขาและนางพราหมณ์จะไม่มีผ้าห่มใช้ เขาจึงไม่อยากถวาย แต่เมื่อเวลาผ่านไป เขอยากถวายอีก เขากำลังคิดว่า จักถวาย จักไม่ถวาย เวลาผ่านไปจากปฐมยามล่วงมัชฌิมยาม จากมัชฌิมยามล่วงถึงปัจฉิมยาม ในที่สุดเขาก็เอาชนะจิตใจของตนเองได้ จึงได้ถวายผ้าสาฎกแด่พระพุทธเจ้าในปัจฉิมยาม ได้เปล่งเสียงดังขึ้นว่า เราชนะแล้ว เราชนะแล้ว

พระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชาเมืองสาวัตถีทรงฟังธรรมอยู่ จึงสอบถามเรื่องราวที่เกิดขึ้น เมื่อทรงทราบ จึงพอพระทัยในตัวพราหมณ์ซึ่งทำในสิ่งที่บุคคลทำได้ยาก ได้พระราชทานผ้าสาฎก ๑ คู่แก่พราหมณ์ พราหมณ์ได้นำผ้านั้นถวายพระพุทธเจ้าอีก พระราชารับสั่งให้พระราชทานเป็นทวีกุณอีก คือ ๒ คู่ ๔ คู่ ๘ คู่ ๑๖ คู่ แต่พราหมณ์ได้ถวายผ้าเหล่านั้นแด่พระพุทธเจ้าอีก ต่อมาพระราชารับสั่งให้พระราชทานผ้าอีก ๓๒ คู่ พราหมณ์จึงได้รับผ้ามาเพียง ๒ คู่ เพื่อตนและภรรยา ที่เหลืออีก ๓๐ คู่ได้ถวายแด่พระพุทธเจ้า พระราชาจึงให้ราชบุรุษนำผ้ากำพล ๒ ผืนมีค่าแสนหนึ่ง จากพระราชวังมาพระราชทานให้แก่พราหมณ์ พราหมณ์คิดว่า ผ้านี้ดั่งกล่าวไม่สมควรแก่เราจึงได้ถวายแด่พระพุทธเจ้า เพื่อกันทำเป็นเพดานไว้เบื้องบนที่บรรทมของพระศาสดาภายในพระคันธกุฎี ต่อมาเมื่อพระราชาทรงทราบเรื่องดังกล่าว จึงรับสั่งให้

^{๓๗} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๖๖/๖๗.

พระราชทานทรัพย์อย่างละ ๔ ได้แก่ ช้าง ๔ เชือก ม้า ๔ ตัว กหาปณะสี่พัน สตรี ๔ คน ทาสี ๔ คน บุรุษ ๔ คน และบ้านส่วย ๔ ตำบล พระพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย หากพราหมณ์ถวายผ้าสาฎกแก่พระองค์ในปฐมยามไซ้เร่ เขาก็ได้สรรพวัตถุอย่างละ ๑๖ หากถวายในมัชฌิมยามจักได้สรรพวัตถุอย่างละ ๘ แต่เพราะถวายในเวลาจนใกล้รุ่ง เขาก็ได้สรรพวัตถุอย่างละ ๔ ฉะนั้น พวกเธอควรทำกรรมอันดีงามเสียเพราะว่ากุศลที่บุคคลทำช้า เมื่อสมบัติเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้นช้าเหมือนกัน

๔.๓.๖ กรณีการดำเนินชีวิตของบุตรเศรษฐีผู้มีทรัพย์มาก^{๓๘}

ในกรุงพาราณสีมีเศรษฐีอยู่ ๒ คนซึ่งต่างก็มีบุตรโอรสหญิงและชาย บิดามารดาของเศรษฐีทั้งสองต่างก็มีความคิดเช่นเดียวกันว่า ตนเองมีทรัพย์มากมายเพียงพอให้บุตรของตนใช้สอยได้อย่างสบาย คิดได้ดังนั้นก็ให้ลูกของตนศึกษาศิลปะการฟ้อน ขับและประโคนเท่านั้น ต่อมาเมื่อบุตรของตนเติบโตเป็นหนุ่มสาว เศรษฐีก็ได้กระทำอาวาทวิวาหมงคลแก่บุตรของตน ภายหลังบิดามารดาของทั้งสองเสียชีวิต ทรัพย์ของสองตระกูลก็ได้รับรวมกันเป็น ๑๘๐ โกฏิ เพราะต่างก็มีด้วยกัน ๘๐ โกฏิ โดยปกติเศรษฐีมักไปเฝ้าที่บารุงพระราชวัง ๑-๒ ครั้ง พวกนักเลงในเมืองนั้นต่างก็คิดว่า หากเศรษฐีบุตรนี้จัดเป็นนักเลงสุราพวกเราก็จะสบาย พวกเราจะชักนำให้เขาเรียนรู้ความเป็นนักเลงสุราดังนี้จึงได้พากันถือสุรา มัดเนื้อสำหรับแกล้มและก้อนเกลือถือเอาหัวผักกาดนั่งดูเส้นทางที่เศรษฐีเดินมา เห็นเดินเข้ามาใกล้ก็กล่าวว่า ขอให้ท่านมีอายุยืน ๑๐๐ ปีพวกผมขอพึ่งพาอาศัยท่าน บุตรเศรษฐีฟังคำนั้นแล้วจึงถามคนใช้ว่า พวกนั้นเขาดื่มอะไรกันครั้นทราบว่าได้ดื่มสุราและมีรสอร่อยและเป็นดื่มที่ไม่มีในโลกลูกเป็นอยู่ที่นี่ บุตรเศรษฐีก็ได้ลองดื่มต่อมาพวกนักเลงสุราทราบว่าบุตรเศรษฐี ดื่มสุราจึงได้พากันชักชวนมาห้อมล้อมแล้วให้บุตรเศรษฐีใช้จ่ายทรัพย์ไปกับสุรา ดอกไม้ของหอม และพวกนักร้อง นักฟ้อน นักดนตรี เมื่อใช้จ่ายสุร่ายสรวายไม่นานทรัพย์ ๘๐ โกฏิ ของท่านก็หมดไป รวมทั้งทรัพย์ของภรรยาอีก ๘๐ โกฏิ พร้อมทั้งขายสมบัติทั้งหมดทั้งที่เป็นสังฆาริมทรัพย์และอสังฆาริมทรัพย์ ครั้นถึงเวลาแก่ตัวก็ถึงภาวะความเป็นคนขอทานอาศัยฝาเรือนของคนอื่น

พระพุทธองค์ได้ทรงยื่นประทับเพื่อทอดพระเนตรดูชนทั้งสองนั้นซึ่งกำลังรับประทานอาหารอันเป็นเดนจากพระภิกษุสามเณรที่โรงฉันพลางก็แย้มพระโอษฐ์เป็นเหตุให้พระอานนท์ซึ่งเป็นพุทธอุปัฏฐากต้องทูลถามได้ความว่า สองสามีภรรยาซึ่งในอดีตเคยเป็นเศรษฐี ได้ผลาญทรัพย์ ๑๖๐ โกฏิ ปัจจุบันซึ่งกำลังเที่ยวขอทานอยู่นั้น ถ้าหากบุตรเศรษฐีไม่ผลาญทรัพย์ให้หมดสิ้นไปแล้วประกอบภารงานในปฐมวัยก็จักได้เป็นเศรษฐีชั้นเลิศในพระนครนี้ และหากได้ออกบวชก็จักบรรลุ

^{๓๘} พ.ธ.อ. (ไทย) ๕/๑๘๒-๑๘๕.

เป็นพระอรหันต์แม้ภรรยาที่จะบรรลุเป็นพระอนาคามี และหากประกอบกิจการในมัจฉิมวักจักได้เป็นเศรษฐีชั้นที่ ๒ หากออกบวชจักได้เป็นพระอนาคามีส่วนภรรยาเป็นพระสกทาคามี และหากประกอบกิจการในปัจฉิมวักจักได้เป็นเศรษฐีชั้นที่ ๓ ออกบวชก็จะเป็นพระสกทาคามี ส่วนภรรยาจักเป็นพระโสดาบัน แต่บัดเดี๋ยวนี้บุตรเศรษฐีเสื่อมแล้วทั้งทรัพย์ที่เป็นของคฤหัสถ์และทรัพย์ที่เป็น “สามัญผล”^{๓๕}

๔.๓.๗ กรณีการดำเนินชีวิตของโจรเคราแดง^{๔๐}

โจรเคราแดงอยู่ในกลุ่มโจรที่มีชื่อเสียงในแคว้นมคธ ซึ่งภายหลังถูกทางการจับได้ทั้ง ๕๐๐ คน จับแล้วก็ต้องมาให้หมดเจ้าหน้าที่จึงได้พูดกับนายโจรว่า ถ้าท่านเป็นเพชฌฆาตรับอาสามา ลูกน้องของท่านทั้งหมด เราจะให้ชีวิตกับท่านแต่นายโจรทำไมไม่ได้เพราะโจรทั้งหมดนั้นล้วนเป็นลูกน้องของตนเอง เจ้าหน้าที่พอดีก็เลื้อบไปเห็นโจรเคราแดงหน้าตาเลื้อบเลื่องเมื่อมองพิจารณาอุลลัษณะแล้วเห็นว่า คนลักษณะเช่นนี้สามารถที่จะฆ่าแม้กระทั่งเพื่อนของตนเองได้ จึงเข้าไปแล้วกล่าวว่า ถ้าเจ้ารับหน้าที่เป็นเพชฌฆาตฆ่าคน ฆ่าเพื่อนของเจ้า เราจะไว้ชีวิตเจ้า และตัวเจ้าเองก็ไม่ถูกประหารชีวิต เขาก็รับเพราะคิดว่าดีกว่าตายเราอาสาฆ่าเพื่อนทั้งหมดพร้อมกันนั้นก็ได้รับราชการเป็นเพชฌฆาตฆ่าคน

หลังจากนั้นมา เขาก็ได้ฆ่าคนตลอดมาเป็นเวลา ๕๕ ปี ก็ถึงกาลเวลาที่จะต้องปลดจากราชการเกษียณอายุเพราะไม่สามารถฆ่าโจรด้วยดาบแม้เพียงครั้งเดียวเหมือนเมื่อคราวหนุ่ม ๆ เมื่อออกจากราชการ ก็ได้จัดการเลี้ยงด้วยกิจ ๔ อย่าง คือ

- (๑) การนุ่งผ้าไหม
- (๒) การดื่มยาคุเจื่อน้ำนมที่ปรุงด้วยเนยใสใหม่
- (๓) การประดับดอกมะลิ
- (๔) การทาด้วยของหอม

เมื่อครั้ง โจรเคราแดง เมื่ออาบน้ำนุ่งผ้าไหม ประดับด้วยดอกไม้ และของหอมมาสู่เรือนของตนนั่งแล้วเพื่อบริโภคยาคุเจื่อน้ำนมปรุงด้วยเนยใสใหม่ ในวันนั้นเองพระสารีบุตรออกจากนิโรธสมาบัติ ก็พิจารณาเห็นโจรเคราแดงเป็นผู้ที่ควรได้รับการอนุเคราะห์ในคราวนี้เพราะเป็น

^{๓๕} สามัญผล หมายถึง ผลของความเป็นสมณะคือประโยชน์ที่จะได้จากการดำรงเพศเป็นสมณะหรือบำเพ็ญสมณธรรม, อ้างใน พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๓๔.

^{๔๐} พ.ธ.อ. (ไทย) ๔/๑๓๕-๑๔๒.

ผู้มีบุญเก่าทำไว้ดีแล้วในอดีต และหากไปโปรดคราวนี้เขาก็จะได้สมบัติใหญ่ ดังนี้แล้ว จึงได้ไปโปรดจระเราแดงขณะที่จระเราแดงกำลังบริโภคอาหารอยู่นั่นเอง

ทันที ที่จระเราแดงเห็นพระสารีบุตรก็เกิดความเลื่อมใสพลันคิดว่า เรากระทำโจรกรรมมานานและฆ่ามนุษย์ก็เป็นอันมาก บัดนี้ในเรือนของเราตกแต่งยาสูบด้วยน้ำมันแลพระเถระก็มาขึ้นอยู่ที่ประตูเรือนของเราเราถวายไทยธรรมแก่พระเถระคราวนี้ดีกว่า ดังนี้แล้วก็นิมนต์พระเถระให้นั่งในเรือนแล้วก็เกลี้ยอาหารทั้งหมดลงในบาตร เมื่อพระเถระทำกตติยเสร็จก็กระทำอนุโทนาและเห็นว่าจระเราแดงมีจิตฟุ้งซ่านเพราะได้กระทำการฆ่าคนมานานจึงเห็นว่ามันเป็นบาปจึงได้บอกกลอุบายเพื่อให้เขาคิดว่า การถูกคนอื่นสั่งให้ฆ่ามันไม่เป็นบาป เป็นเหตุให้จระเราแดงหลังจากฟังธรรมก็ได้บรรลุเป็นพระโสดาบันบุคคลปีติประคอบายภูมิได้ และหลังจากพระเถระหันหลังกลับก็ถูกยักษ์นิแปลงเพศเป็น โคนมขวิดที่อกตายแล้วก็ไปบังบนสวรรค์ชั้นดุสิต ทันที

๔.๓.๘ กรณีการดำเนินชีวิตของอนาถบิณฑิกเศรษฐี^{๔๑}

อนาถบิณฑิกเศรษฐี หรือที่ชาวพุทธเรียกกันโดยหลากหลายชื่อด้วยกัน อาทิ อนาถบิณฑิกเศรษฐี อนาถบิณฑิกะ อนาถบิณฑิกคหบดี^{๔๒} สุทัตตอนาถบิณฑิกคหบดี^{๔๓} ซึ่งเป็นอริยสาวกฝ่ายอุบาสกผู้ถวายความอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธเจ้าและพระอสีติมหาสาวกด้วยปัจจัย ๔ ผู้ใกล้ชิดพระรัตนตรัยตลอดระยะเวลา ๒๔ พรรษา ในอดีตชาติของท่านพบว่า เคยตั้งความปรารถนาเอตทัคคะในด้านการถวายทานต่อหน้าเบื้องพระพักตร์ของพระพุทธเจ้านามว่า ปทุมุตตระ และได้สร้างกุศลกรรมอันยิ่งเพื่อให้ได้ตำแหน่งผู้เลิศทางด้านนี้ในศาสนาของพระพุทธเจ้าในอนาคตข้างหน้า จนกระทั่งชาติปัจจุบันซึ่งเป็นชาติได้ทีความปรารถนาของท่านสมประสงค์ ก็คือ ได้มาบังเกิดเป็นบุตรของสุมนเศรษฐี ส่วนมารดาไม่ปรากฏหลักฐานมีน้องชาย ๒ คน ได้แก่ สุภูติ และจูพอนาถบิณฑิกะ มีน้องสาว ๑ คน คือ สิริสุมานาซึ่งเป็นภรรยาของเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ผู้เป็นเพื่อนรักของอนาถบิณฑิกเศรษฐีนั่นเอง ส่วนคู่ชีวิตหรือภรรยาของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีนามว่า ปุณณุลักขณา ผู้เป็นน้องสาวของเพื่อนซึ่งเป็นเศรษฐีด้วยกัน และได้มีบุตรธิดาด้วยกันทั้งหมด ๕ คน ชาย ๒ คน หญิง ๓ คน บุตรชายที่มีชื่อปรากฏชัดเจนคือ กาละ บุตรสาวนามว่า มหาสุกัถทา จุพสุกัถทา สุมนา สำหรับสุมนานั้นได้ถึงแก่กรรมก่อนท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีมีครรภ์ใช้ทาสทั้งใช้และหญิงพร้อมสรรพ ตลอดชีวิตของท่านนั้นหลังจากได้ฟังธรรมจาก

^{๔๑} พ.ธ.อ. (ไทย) ๕/๑๔-๒๑.

^{๔๒} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๑๑๐/๓๕๒.

^{๔๓} อ.จ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๒๔๕/๓๑.

พระพุทธเจ้าแล้วบรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันบุคคลก็ทำบุญบำรุงพระพุทธศาสนาไม่เคยว่างเว้นถึงแม้ว่า ช่วงหนึ่งของชีวิตท่านที่ได้เกิดภาวะทางเศรษฐกิจการเงินตกต่ำ ท่านก็ไม่เคยหยุดหรือเหน็ดเหนื่อยกับการทำบุญให้ท่านรักษาศีลเลย

กล่าวกันว่า ในช่วงมัชฌิมวัยของท่าน ต้องประสบกับความยากจนด้วยต้องประสบเหตุ ๒ อย่างด้วยกัน คือ

(๑) พวกพ่อค้าที่กู้เงินไป ๑๘ โกฏิ ไม่ให้คืน

(๒) ทรัพย์ที่เป็นมรดกของบิดามารดาที่ฝังไว้ใกล้ฝั่งแม่น้ำพังและได้จมสูญหายไปกับแม่น้ำ แต่ถึงกระนั้นก็ตามเศรษฐกิจก็ยังทำบุญถวายทานตามปกติเหมือนเดิม แต่ที่เปลี่ยนแปลงไปก็คือ อาหารที่ปรุงถวายน้ำเป็นปลาข้าวกับน้ำผักดองเปรี้ยว ๆ เค็ม ๆ ด้วยสภาวะเช่นนี้เองทำให้เทวดามัจฉาทิฎฐิซึ่งสิงอยู่ที่ซุ้มประตูที่ ๔ บ้านเศรษฐีได้โอกาสเพื่อให้เศรษฐีเลิกการทำบุญถวายต่อพระพุทธเจ้าและพระสาวก เพราะทุกครั้งที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกเข้ามายังเรือนของเศรษฐีตนเองพร้อมด้วยลูกเมียต้องประสบกับความลำบากด้วยเศษแห่งผู้มีศีลและความบริสุทธิ์ที่เหนือกว่าตน ไปยังห้องนอนของเศรษฐีแล้วกล่าวกับเศรษฐีเพื่อให้ล้มเลิกหรือหยุดการทำบุญถวายทานต่อพระพุทธเจ้าและพระสาวก เป็นเหตุให้ถูกไล่ออกจากบ้านเศรษฐีทั้งตนเองและลูกเมียทั้งหมดประสบกับความลำบากไม่มีที่อยู่อาศัย จึงต้องไปขอความช่วยเหลือเทวดาผู้รักษาพระนครและท้าวमारาชทั้ง ๔ แต่ก็ต้องถูกปฏิเสธสุดท้ายจึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากพระอินทร์ก็ได้แต่เพียงแนะนำว่า วิธีช่วยเศรษฐีได้ทรัพย์คืนมาทั้งที่พ่อค้าพานิชยืมไป ๑๘ โกฏิและที่จมไปกับแม่น้ำ ๑๘ โกฏิ ด้วยฤทธิ์ของตน เทวดาได้กระทำตามนั้นพร้อมด้วยทรัพย์ซึ่งไม่มีเจ้าของ ๑๘ โกฏิ ยังห้องของเศรษฐีให้เต็มไปด้วยทรัพย์ทั้งหมด ๕๔ โกฏิด้วยกัน อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็ได้เป็นเศรษฐีดังเดิมอีกครั้งหนึ่ง

ดังนั้น จากตัวอย่าง การดำเนินชีวิต ของบุคคลเหล่านั้น จะเห็นว่าแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนชีวิตเริ่มต้นจากการเป็นโจรแต่บันปลายของชีวิตกลับได้บรรลุนิพพาน อาทิ โจรเคราแดง บางคนเกิดมายากจนแนวทางการดำเนินชีวิตต้องพึ่งพาอาศัยสติปัญญาของตนเองสร้างเนื้อสร้างตัวฐานะให้มั่นคงมาได้ อายุก็ล่วงไปเข้าสู่วัยกลางคน อาทิ มุสิกเศรษฐี บางคนร่ำรวยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายชีวิตไม่ต้องใช้ความเพียรในการแสวงหาทรัพย์ให้มาก ชีวิตก็มีความสุขสบายยังแถมท้ายด้วยทรัพย์ภายในได้บรรลุนิพพาน อาทิ อนาถบิณฑิกเศรษฐี บางคนแนวทางการดำเนินชีวิต เริ่มต้นจากการเป็นคนรับใช้ในเรือนของคนอื่นก่อนจึงมาเป็นเศรษฐีในภายหลัง อาทิ นายปุลณณะ เป็นต้น

ดังนั้น จากแนวทางการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันนี้ ในทัศนะทางพระพุทธศาสนาเถรวาท มีคำตอบให้อย่างชัดเจน เช่น กรณีของท่าน อนาถบิณฑิกเศรษฐี และ นายปุลณณะ ท่านเหล่านี้

ต่างก็มีวิถีทางในการดำเนินที่แตกต่างกันออกไป แต่ด้วยการที่ท่านได้ปฏิบัติตามหลักธรรม ทัฏฐธัมมิกัตถะ แล้วนั้นจึงเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร

(๑) อุฏฐานสัมปทา รู้หลักของการหมั่น ขยันหาทรัพย์ ทั้งทรัพย์ภายนอก และทรัพย์ ภายใน

(๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ ที่หามาได้

(๓) กัลยาณมิตร ถึงพร้อมด้วย การเสวนาเลือกคบหากับกัลยาณมิตร

(๔) สมชีวิตา ใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอเหมาะ รู้จักการใช้จ่ายทรัพย์แบบพอเพียงตาม ฐานะของตน ตามหลักธรรม ดังกล่าว จึงทำให้ท่านได้มีชีวิตที่มีความสุขในปณปลายของการดำเนิน ชีวิตของท่าน เป็นต้น

๔.๔ วิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมปัจจุบัน

๔.๔.๑ บุคคลที่ดำเนินชีวิตตามหลักทัฏฐธัมมิกัตถะ^{๔๔}

บุคคลที่ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทัฏฐธัมมิกัตถะทั้ง ๔ ข้อ เพื่อนำมาใช้ในการดำเนิน ชีวิตในสังคมปัจจุบันให้พบซึ่งประ โยชน์สุข นั้นพอที่จะมีแนวทางในการนำมาประยุกต์ใช้ได้ ดังต่อไปนี้ คือ

(๑) การดำเนินชีวิตตามหลักอุฏฐานสัมปทา (เรื่องความเพียร)

(๒) การดำเนินชีวิตตามหลักอารักขสัมปทา (เรื่องการไม่รู้จักรักษาทรัพย์สมบัติของ ตน)

(๓) การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตตา (เรื่องการเลือกคบมิตร)

(๔) การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตา (เรื่องการใช้จ่ายทรัพย์ที่ไม่เกินฐานะ การดำเนิน ชีวิตของบุคคลในสังคมปัจจุบัน)

การนำหลักอุฏฐานสัมปทา เพื่อมาใช้ในเรื่อง ของความขยันหมั่นเพียรในการประกอบ อาชีพการงาน ที่จะไม่ทำให้ผู้ที่ปฏิบัติตามไม่เกิดความเกียจคร้าน เพื่อที่จะให้หลักหนีให้ไกลจาก ความชว่ฉวนาประการ สิ่งที่สำคัญที่จะต้องมึก็คือ การระมัดระวังเพื่อสำรวมในการรักษา ภาย วาจา ใจ ของตนไม่ให้กระทบกระทั่งไม่ให้หลงใหลตามกระแสหรือไปพบเจอกับอบายมุขทั้งหลาย เช่น เมื่อเราเกิดความเกียจคร้านแล้วก็จะต้องมีวิธีในการแก้ไขในปัญหา เหล่านั้น ซึ่งพอที่จะสรุปได้ โดยสังเขป มีรายละเอียด ดังนี้

^{๔๔} อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

๔.๔.๑.๑ การดำเนินชีวิตตามหลักอภิวรรณสัมปทา (เรื่องความเพียร)

(๑) จะต้องทำตัวให้เป็นบุคคลที่ตื่นนอนแต่เช้าทุกวัน ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่มักจะนอนตื่นสายแล้วมัวอ้อ มัวแก้ตัวไปต่างๆ นานา ที่เป็นเหตุผลของบุคคลที่เกียจคร้านมักจะอ้างอยู่เสมอ

(๒) ฝึกฝนให้ตนเป็นบุคคลที่มีความเพียรอยู่เป็นนิจ เช่น การที่เราเป็นนักเรียน นักศึกษา หรือบุคคลที่ทำงาน ที่เรามีหน้าที่จะต้องทำอยู่ ก็จะต้องไปเรียน ไปทำงานนั้นๆ อยู่ เป็นต้น

(๓) ฝึกให้เป็นบุคคลที่มีความมานะ บากบั่น อดทนต่อสภาวะการณ์ต่างๆ ที่จะมากระทบ ไม่ให้เกิดเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพในการทำงาน และในการดำเนินชีวิตประจำวัน

(๔) ฝึกฝนให้ตนเป็นคนทำงานที่ได้รับมอบหมายมาแล้วนั้น จะต้องมีความตั้งใจที่จะกระทำให้เสร็จโดยไม่ปล่อยให้ค้างคั่ง หรือคองงานเอาไว้เยอะ ๆ แล้วค่อยกลับมาทำ

(๕) ไม่เป็นคนขี้เกียจงาน ไม่ขี้ขลาด ทำให้งานเกิดความล่าช้า ประเภทที่เข้าหลักว่า ผัดวันประกันพรุ่ง อย่างนี้ไม่ดี

(๖) ฝึกฝนให้ตนเป็นคนมีการศึกษา ค้นคว้า สอบถาม หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เป็นนิจ

(๗) หมั่นในการใช้เวลาว่างของตน หางานหรือรายได้พิเศษ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ สุขทั้งแก่ตนเอง และครอบครัว

(๘) เป็นบุคคลที่ทำตนเป็นประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่น หรือเพื่อนร่วมงาน

(๙) ฝึกฝนตนเองเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมให้มีความร่วมมือ เช่น ไปสมัครเป็นอาสาสมัครตามโครงการต่าง

(๑๐) อย่าพยายามทำตัวให้เป็นปัญหของสังคม แต่ตรงข้ามกับพยายามทำตัวให้เป็นผู้ที่มีคุณค่าทางสังคม เป็นต้น^{๔๕}

ดังจะทราบว่าการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการเป็นคนเกียจคร้าน กลับมาเป็นคนที่ขยันหมั่นเพียรนั้นนับได้ว่าเป็นเรื่องไม่ง่ายเลย แม้ว่าศัตรูของความขยันหมั่นเพียร นั้นก็คือ ความเกียจคร้านที่ฝังลึกอยู่ในจิตของมนุษย์มาช้านาน แต่ก็อย่าท้อถอยถ้าเรามีความตั้งใจจริงจิงในเรื่องที่จะพยายามแก้ไข สิ่งที่สำคัญคือจะต้องฝึกฝนให้ตนเป็นคนที่ทำแบบสม่ำเสมอและเป็นประจำทุกๆ วัน อย่าฟัดวันประกันพรุ่งจะต้องฝึกฝนให้เกิดมีขึ้นภายในจิตใจของเราเป็นนิจอยู่เสมอ เช่น

(๑) จดเว้นจากอบายมุข หรือทางแห่งความเสื่อมทุกประการ นอกจากความเกียจคร้านแล้วยังมีอบายมุข ๕ ประการที่เป็นหนทางแห่งความเสื่อม คือ การเป็นนักเลงสุรา เที่ยวกลางคืน

^{๔๕} กรมวิชาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, จริยศึกษา, หน้า ๑๓๒.

เที่ยวดูการเล่น เล่นการพนัน และคบคนชั่วเป็นมิตร และนอกนั้นยังมีหนทางแห่งความเสื่อมอื่นๆ อีกมาก แต่ละหนทางนั้นๆ ล้วนนำมาสู่ความเสื่อมเสียทั้งสิ้น ท่านจึงควรให้งดเว้น

(๒) ควรมีหลักในการประกอบอาชีพการงาน เอาใจใส่ต่อหน้าที่การงานมีความรับผิดชอบ โดยไม่อ้อแอ้ โน่นอ้านี้ แล้วไม่ยอมไปทำงาน และหมั่นสร้างคุณความดี หรือคุณธรรม ต่างๆ ให้เกะหิดมีขึ้นในตน

(๓) ควรมีการเลือกคบคนดีเป็นมิตร เป็นเพื่อนร่วมงาน เพื่อนร่วมบ้าน เพื่อนสังคม เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรงทั้งต่อตนเอง และต่อผู้อื่น ซึ่งต้องซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้า และลับหลัง รู้จักกาลเวลาที่เป็นคนที่ตรงต่อเวลา ทั้งรู้จักเหตุ และผล รู้ถึงหนทางแห่งการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นอย่างมีปัญญาที่รู้ทันและเป็นบุคคลที่ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายจะทำอะไรจะต้องรู้จักความพอประมาณหรือพอดี และพอดีกับความต้องการของตนแล้วจะเกิดเป็นความสุข การที่ขาดหรือไม่มีหลักเหล่านี้ก็จะทำให้เกิดเป็นความเกียจคร้านขึ้นมาได้ เป็นต้น^{๔๖}

๔.๔.๑.๒ การดำเนินชีวิตตามหลักอารักขสัมปทา (การไม่รู้จักรักษาทรัพย์สมบัติของตนที่หามาได้)

คือ การที่คนเราใช้เงินตามหลักของธรรมชาติ คนที่รู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ (ชีวิตที่เป็นหลักฐาน) คนที่จะรู้หลักของการใช้ทรัพย์ได้ ใช้ทรัพย์เป็น หรือหาเงินเป็น ใช้เงินเป็น ต้องเป็นคนที่ดี ตั้งตัวสร้างหลักฐาน และใช้ทรัพย์สมบัติให้เป็นประโยชน์ปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างถูกต้อง ก็เพราะ สาเหตุที่ปฏิบัติตามหลักธรรมต่อไป นี้

(๑) ขันหาทรัพย์ และรักษาทรัพย์สมบัติ เพื่อที่จะให้บังเกิดผลประโยชน์สุขในปัจจุบัน หรือหลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น ที่เรียกว่า “ทิฐฐัมมิกัตถสังสัดตนิกธรรม๔ ประการ”^{๔๗} เช่น (อุ) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน (อา) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือคุ้มครอง เก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานของตนเอาไว้ให้ดี (กะ) กัลยาณมิตรตदा คบหาคนดีมาเป็นมิตร ในการที่จะประกอบอาชีพการงานหรือธุรกิจอย่างอื่นก็จะต้องมีมิตรทางการค้าขายเอาไว้คอยช่วยเหลือ (สะ) สมชีวิตา การเลี้ยงชีพแต่พอดี คือ ให้รู้จักการกำหนดรายได้และรายจ่ายให้มีความเป็นอยู่ที่พอดี

^{๔๖} พระพินลธรรม (ช้อย ฐานทศโต), พระนิพนธ์ต่างเรื่อง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๕๑), หน้า ๖๑-๖๕.

^{๔๗} อ. ฤ. ฐก. (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๕๕.

(๒) ขึ้นจับจ่ายใช้สอย ก็พึงให้เข้าใจและคำนึงไว้เสมอว่า การที่เราเพียรพยายามแสวงหาทรัพย์มาได้นั้นและครอบครองโภคทรัพย์ไว้ได้นั้น ก็เพื่อที่จะเอาไว้ใช้ในยามที่จำเป็น ทั้งแก่ตนเองและคนอื่นๆ

(๓) นำเอาทรัพย์ที่เรามีอยู่ไปอุปถัมภ์และบำรุงพระสงฆ์และเหล่าบรรพชิต ผู้ที่ท่านประพฤติดี ปฏิบัติชอบไม่ประมาทมัวเมาในเรื่องกามคุณ

๔.๔.๑.๓ การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตตา (เรื่องการเลือกคบมิตร)

การดำเนินชีวิตตามหลักกัลยาณมิตตตา ก็เพื่อที่จะนำมาใช้ในการเลือกคบหามิตร หลีกจากคนพาล เลือกเสวนากับบุคคลหรือเข้าไปร่วมในหมู่คณะผู้ที่ทรงคุณทรงปัญญา ซึ่งจะคอยช่วยสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่างที่ดีตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินชีวิตแบบที่มีความความก้าวหน้าในกิจการอาชีพต่างๆ โดยที่ท่านให้ดำเนินชีวิตตามแบบของ “กัลยาณมิตรธรรม๘” ประการ คือ ความมีกัลยาณมิตรธรรมย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม^{๘๘} เช่น

- (๑) ให้เป็นที่น่ารัก ชวนให้เข้าไปหา (ปิโย)
- (๒) นำเคารพ ชวนให้เกิดความอบอุ่น และปลอดภัย (ครุ)
- (๓) นำเจริญ ชวนให้น่ายกย่อง ที่ทรงคุณและปัญญา (ภาวนี โย)
- (๔) รู้จักพูดให้ได้ผล คอยให้คำชี้แนะนำสั่งสอน (วตฺตา จ)
- (๕) อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะฟังคำปรึกษา ชักถาม (วจนฺกุช โม)
- (๖) แลกเปลี่ยนเรื่องที่ล้าลึกได้สามารถที่จะอธิบายเรื่องยุ่งยากให้เข้าใจได้ง่าย
- (๗) ไม่ชักนำไปใน อฐานะ^{๘๙} คือไม่แนะนำไปในเรื่องเหลวไหลที่ไม่ดี (โน จฏฺฐาเน นิโยช เย) เป็นต้น

๔.๔.๑.๔ การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตา (เรื่องการที่ไม่ใช่จ่ายทรัพย์ที่เกินฐานะของตน)

หมายถึงการใช้จ่ายทรัพย์ให้พอดีแก่ฐานะ คือการประหยัดที่เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เราจะมีชีวิตที่ราบรื่นปกติสุขได้ก็ต่อเมื่อรู้จักใช้เงินใช้ทองอย่างประหยัด พยายามใช้แต่ในสิ่งที่

^{๘๘} พุ.อิติ.(ไทย) ๒๕/๑๕๕/๒๓๗.

^{๘๙} คือ ไม่ชักนำไปใน อฐานะ หมายถึง การป้องกันไม่ให้ทำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล มีคติที่เป็นสุข ทุกข์แต่ชักชวนให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล มีคติที่เป็นสุข

จำเป็นแก่การครองชีพของเรา อย่าใช้จ่ายให้เกินฐานะและจะต้องรู้จักถึงการประหยัดทรัพย์ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็น จึงจะมีความสุขได้ตามสมควรแก่สภาพของตนเองและครอบครัว เช่น

(๑) ความเป็นผู้ที่ประมาณตน คือ ให้รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีวิตโดยทางชอบธรรม โดยให้ดำรงตนตามแนวทางของหลักสัมมาอาชีวะ ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักขั้นพื้นฐานของมนุษย์เราที่เป็นไปตามเหตุและปัจจัย ที่ไม่ไปเบียดเบียนใครๆ

(๒) ความรู้จักพอประมาณตน ที่เป็นเรื่องของการทำงาน ทำหน้าที่ ในการใช้จ่ายทรัพย์ ในการบริโภค การพูด ตลอดจนการพักผ่อนหลับนอน เช่น ในเรื่องของ ชุชก ซึ่งเป็นตัวอย่างในเรื่องเวสสันดรชาดกที่บริโภคแบบไม่รู้จักพอประมาณ คือ บริโภคแบบไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา บริโภคแบบสนองความต้องการเพียงอย่างเดียว ซึ่งผลสุดท้ายของชีวิตก็ต้องต้องแตกตาย ดังสุภาษิตที่ว่า “กินมาม่าบ่คำนึงท้อง คนที่กินไม่รู้จักประมาณท้อง ปากมีแต่กิน ไม่เคยกล่าวดูท้องว่าเต็มหรือยังสักวันหนึ่งท้องจะแตก”^{๕๐} เหมือนชูชก เป็นต้น

(๓) การประหยัด นั้นท่านหมายถึง การใช้สิ่งทั้งหลายพอสมควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง ยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขต ในการรู้จักออมทรัพย์สิน ทรัพยากรทั้งส่วนของตน และส่วนของทางสังคมตามความจำเป็นเพื่อให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด และจะนำมาซึ่งประโยชน์จากการที่ตนได้ปฏิบัติตามหลักแห่งธรรม ทัฎฐมมิกัตถะ ทั้ง ๔ ข้อดังที่ได้กล่าวมานี้ เป็นต้น

๔.๔.๒ บุคคลที่ดำเนินชีวิตนอกเหนือจากหลักทัฎฐมมิกัตถะ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ ๔.๔.๑ ทั้ง ๔ นั้น ถ้าบุคคลผู้ที่ดำเนินชีวิตของตนไปในทิศทางหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางที่ตรงกันข้ามจากหลักธรรมทัฎฐมมิกัตถะแล้วชีวิตของบุคคลนั้นก็ย่อมที่จะพบแต่ความทุกข์ที่เกิดขึ้นมาจากการปฏิบัติของตนเองนั่นเอง เช่น

(๑) เป็นบุคคลที่ไม่รู้จักการขยันหาทรัพย์ ไม่รู้จักวิธีประหยัดทรัพย์ของตนที่มีอยู่ สักวันหนึ่งทรัพย์นั้นก็จะมีหมดไป

(๒) เป็นบุคคลที่ชอบเที่ยวกลางคืนก็ย่อมที่จะได้รับโทษ ๖ ชนิด คือ (๑) ชื่อว่าไม่รักษาตัว (๒) ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย (๓) ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติของตน (๔) ชื่อว่าเป็นที่ระแวงสงสัย (๕) ชื่อว่าเป็นเป้าหมายหรือข่าวลือ (๖) ชื่อว่าเป็นทางที่มาแห่งเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก

(๓) เป็นบุคคลที่ไม่รู้จักเลือกคบเพื่อน ที่ชื่อว่าคบมิตรที่ชั่ว ที่เรียกว่า “บาปมิตร” ทั้ง ๖ ประเภท เช่น (๑) คบเพื่อนที่เป็นนักการพนัน (๒) คบเพื่อนที่เป็นนักเลง (๓) คบเพื่อนที่เป็นนักเลง

^{๕๐} รศ.อุดม บัวศรี, ฌญาภิรมย์ ปรชญาชีวิตอีสาน, (ขอนแก่น, สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐.

สุรา (๔) คบเพื่อนที่เป็นนักलग्नนักขโมย (๕) คบเพื่อนที่เป็นนักโกหกหลอกลวง และ (๖) คบเพื่อนที่เป็นนักเลงหัวไม้

(๔) เป็นบุคคลที่ได้ชื่อว่าไม่รู้จักรการพอประมาณในชีวิตของตนๆ คือ การใช้ชีวิตแบบไม่มีหลักฐานที่แน่นอน ใช้ชีวิตไปวันๆ ไม่รู้จักหาวิธีคิดที่จะใช้ชีวิตของตนให้เป็นแบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง พอดี พอมี และพอเป็น ที่เหมาะสมแก่ฐานะครอบครัวของตน

ดังนั้น บุคคลที่ดำเนินชีวิตตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ถ้าปฏิบัติตนที่นอกเหนือไปจากหลักและแบบแผนของหลักธรรม “ทิฐธัมมิกัตถะ” ดังที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้ว ชีวิตของบุคคลเหล่านั้นก็ย่อมที่จะถึงซึ่งหนทางแห่งความพินาศ ไม่มีความเจริญรุ่งเรืองในกิจการ หน้าที่ การงาน และอาชีพของตนๆ รวมไปถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของครอบครัวก็จะพบแต่ความลำบากทั้งภายนอก และภายใน ของชีวิตที่ดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบันนี้ เป็นต้น

๔.๕ บทสรุป

แนวทางในการดำเนินชีวิต ตามหลักทิฐธัมมิกัตถะทั้ง ๔ ประการนั้น จากกรณีตัวอย่างหลายๆ ท่านพบว่า การเป็นเศรษฐกิจที่แท้จริงในพระพุทธศาสนานั้นก็คือ บุคคลผู้ประกอบทั้งอริยทรัพย์ภายในและทรัพย์ภายนอก อีกทั้งผู้นั้นต้องรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ที่แสวงหามานั้นให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม เป็นต้น โดยทรัพย์ดังกล่าวมาทั้งหมดนี้จะต้องได้มาจากการตั้งตนไว้ชอบ ประกอบด้วยอาชีพที่สุจริตไม่ผิดศีลธรรม ผิดกฎหมาย และที่สำคัญต้องประกอบด้วยสมบัติ ๔ อย่างด้วยกัน จึงจะทำให้ปรากฏผลออกมาอย่างน่าพึงพอใจ ก็คือ (๑) คติสมบัติ คือ ความสมบูรณ์ของคติที่ไปเกิด ได้แก่ เกิดในสวรรค์ อาทิ เทพบุตรมัญญุณทลี หรือเกิดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (๒) อุปธิสมบัติ มีร่างกายสมบูรณ์ อวัยวะสมบูรณ์ ไม่บกพร่อง ได้แก่ มีรูปสวย รูปร่าง รูปหล่อ หรือไม่พิการพิการส่วนใดส่วนหนึ่ง (๓) กาลสมบัติ เกิดยุคคนมีธรรม กล่าวคือ ได้เกิดร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า บางกรณีจะเห็นได้ว่าได้เกิดร่วมสมัยกับพระโพธิสัตว์หรือพระอรหันต์ ทำให้ได้ยินคำพูดที่ทำให้เกิดปัญญา มีโอกาสทำบุญ ฟังธรรม กับผู้มีศีลบริสุทธิ์ บรรลุคุณธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนา (๔) ปโยคสมบัติ มีความขยันหมั่นเพียรประกอบอาชีพและประกอบแต่กรรมดี ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิต

ดังนั้น การดำเนินชีวิตตามแนวทางทิฐธัมมิกัตถะ นั้นล้วนมีทั้งบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิต และบุคคลที่ผิดหวังในชีวิต บางคนมีทั้งมีดมาและมีดไป, มีดมาและสว่างไป, สว่างมาแต่มีดไป, และ สว่างมาและสว่างไป, ดังที่ได้อธิบายแล้วในหัวข้อ ๔.๒ และแนวทางของบุคคลที่มีวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ในสมัยพุทธกาลที่ได้ประโยชน์จากการปฏิบัติตน ทั้งทางที่ดี และไม่ดี

และบุคคลตัวอย่างในปัจจุบันที่ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ก็มีให้เห็นมาแล้ว รวมไปถึงการดำเนินชีวิตของบุคคลที่ปฏิบัติตามหลักธรรมทั้ง ๔ และใช้ชีวิตในปัจจุบันได้อย่างมีความสุข เพราะการที่บุคคลเหล่านั้นต่างมีจุดหมายหลักที่จะแสวงหาปัจจัยมาเพื่อใช้ในการดำรงความต้องการของชีวิตอันเป็นขั้นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของมนุษย์เราในปัจจุบัน ผลที่เกิดตามมานั้น คนที่ร่ำรวยประสบแต่โชคลาภนั้นไม่เพียงแต่มีความขยันหมั่นเพียร ตามหลักหัวใจเศรษฐี ที่เรียกว่า อู, อา, กะ, สะ, เท่านั้น ต่างมีปัจจัยช่วยส่งเสริมให้อีกหลายตัวที่เป็นปัจจัยร่วม เช่น อริยสัจ ๔ การมีบุญกิริยาวัตถุ (บุญที่ได้เกิดร่วมในสมัยของพุทธองค์) มีความศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา มีศีล มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป มีสุตะ มีการให้ทาน (บริจาค) มีการใช้สติปัญญาพิจารณาตามหลักแห่งธรรม และหลักในการปฏิบัติตนที่ดีของสาวกสาวิกาในพระพุทธศาสนา รวมถึงหลักแห่งความเป็นจริงของชีวิตตามกฎของปัจจุสมุปบาท กฎแห่งกรรม และอริยทรัพย์ ๗ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นต้น